ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 45 (1682) | Аўторак, 5 чэрвеня 1962 года | Цана 4 кап.

РАЗВЕЯЦЬ ЗДАНЬ ХІРАСІМЫ!

Мікола ЛОБАН

У жніўні 1945 года ўзарвалася першая атамная бомба. Яна не сама ўзарвалася, яе ўзарвалі людзі. Узарвалі не на гарачых пясках Сахары, не на бязмежных водах Ціхага акіяна і не на тоўшчах антарктычных ільдоў, а сярод густа населеных кварталаў горада, у якім жылі дзеці, жанчыны, старыя.

Першая бомба—і адразу на горад!

Можа таму, хто яе ўзрываў, невядома была яе страшэнная выбуховая сіла? Можа той, хто накіроўваў яе сюды, чакаў убачыць замест смертаноснага выбуху маляўнічы феерверк—вястун блізкай перамогі? Не, гэта не было трагічнай памылкай. Тыя, хто яе ўзрывалі, былі больш чым дастаткова інфармаваны аб згубных уласцівасцях новай зброі.

Але, можа, гэта быў вымушаны ў ходзе вайны крок? Можа, патрэбен быў гэты выбух дзеля выратавання соцень тысяч сваіх суайчыннікаў? Можа гэта было тым адзіным сродкам, дзякуючы якому толькі і можна было павярнуць ход ваенных падзей? Не, і гэта не магло быць прычынай. Вайна заканчвалася. Самая вялікая і самая небяспечная варожая сіла—нямецкі фашызм — была ўжо павергнута савецкім салдатам. Той жа савецкі салдат на Усходзе разграміў сухапутную японскую армію, а караблі амерыканскага ваеннага флоту падышлі да берагоў Хансю. І хай Японія яшчэ не падпісала акт аб капітуляцыі, але фанатычна адданыя імператару самураі ўжо ішлі да палаца рабіць харакіры.

Навошта ж патрэбен быў гэты, пазбаўлены ўсякага ваеннага сэнсу, рэдкі па сваёй тупой жорсткасці выбух у Хірасіме? Ды вельмі проста—каб выпрабаваць бомбу. У амерыканскіх забойцаў свярбелі рукі. Яны спяшаліся. Палігон? Навошта яго шукаць, плысці за блізкі свет! Лепшы палігон—гэта горад, з яго будовамі, з яго раслiннасцю і з яго насельніцтвам. Больш жыццяў—больш смярцей. О'кей!

Пазбаўлены ваеннага сэнсу выбух у Хірасіме меў, аднак, глыбокі палітычны сэнс. Ён застаўся ў вачах народаў зданню, якая сведчыла аб тым, што народы, перамогшы смертаноснага ворага ў вайне, не перамаглі яшчэ самой вайны.

Мудры і сумленны дзяржаўны дзеяч, які адстойвае інтарэсы народа, а не кучкі драпежнікаў, ніколі не пайшоў бы на гэта выпрабаванне атамнай бомбы ў дні заканчэння вайны. Калі б ён і не знішчыў, то закапаў бы гэтую зброю глыбока ў зямлю, утаіў бы яе ад народаў, каб не вярэдзіць крывавыя раны, збалелыя душы, людзей, што згубілі ў полымі вайны сваіх кармільцаў, каб не вярэдзіць сэрца мацеры, на вачах якой яшчэ не абсохлі слёзы гора, мацеры, якая стыхійна стварыла для сябе міф аб немагчымасці паўтарэння вайны, каб не таптаць таго цудоўнага пачуцця дружбы народаў, якое нарадзілася на берагах Эльбы.

Не, не дух дружбы патрэбен быў амерыканскім імперыялістам, а дух вайны. Аказваецца вельмі ж да часу прыйшлася атамная бомба. Чым жа іншым як не атамнай бомбай толькі і можна было разарваць, знявечыць гэту дружбу народаў, загартаваную ў агні вайны? Цёплае дыханне дружбы адазвалася ламотай у паясніцы хворага старэчымі нядугамі капіталізму. Дружба, аказваецца, страшней за атамную бомбу. Дружба—гэта развітайся з шалёнымі дывідэндамі на пастаўках зброі. Дружба—гэта суіснаванне. Далоў дружбу! Патрэбна вайна, хай сабе не гарачая, хай сабе халодная — абы была гонка ўзбраення, абы патрэбна было рабіць, рабіць і рабіць зброю, атамную, ракетную, і чым яна страшнейшая, тым лепш, тым выгадней. За чые сродкі? Адкуль яны бяруцца? Хто адмаўляецца ад прадметаў першай неабходнасці? Чые дзеці недаядаюць? Драпежнік аб гэтым не знае, яго гэта не цікавіць.

Кажуць, што ваўкі пасля вайны доўга не маглі адвыкнуць ад чалавечага мяса, былі нахабныя да неверагоднасці, заходзілі ў вёскі і нападалі на людзей. Давялося сабрацца паляўнічым і перастраляць іх. З тае пары пайшоў воўк нармальны, «суіснуючы». У сусветнай гаспадарцы, на жаль, яшчэ не наведзены падобны парадак. Не можа суіснаваць воўчы апетыт з дружбай народаў. Капіталізм адчувае сябе здаравей, калі ў атмасферы высокі ціск і з-за гарызонта паказваюцца навальнічныя хмары.

Чым далей мы аддаляемся ад таго дня, калі ў Хірасіме было зроблена страшэннае злачынства супраць чалавецтва, тым выразней паўстаюць перад намі яго злавесныя вынікі. Злаякасны грыб расце з катастрафічнай хуткасцю. Ядзерная зброя перастала быць манаполіяй адной дзяржавы. На змену ўранавай бомбе паяўляецца яшчэ больш грозная зброя—вадародная бомба, радыус дзеяння якой тэарэтычна не абмежаваны. Ёй ужо недастаткова аднаго горада, хоць бы гэта быў і такі шматмільённы горад, як Токіо або Нью-Йорк,—вадародная бомба здольна загубіць цэлыя вобласці і, нават, цэлыя дзяржавы. У шалёнай злосці, выкліканай выдатнымі поспехамі Савецкага Саюза ў галіне навукі і тэхнікі, даследаванняў па мірнаму выкарыстанню атамнай энергіі, у агульным культурна - эканамічным уздыме жыцця савецкага народа і народаў усяго сацыялістычнага лагера, амерыканскія імперыялісты імкнуцца да стварэння такіх тэрмаядзерных бомб, якія б сваім выбухам паражалі групы дзяржаў і нават цэлыя кантыненты. Пад пагрозу пастаўлена жыццё планеты.

Народы свету ўзнімаюць свой голас пратэсту супраць гонкі ўзбраення, супраць усё новых і новых выпрабаванняў ядзернай і тэрмаядзернай зброі, якая атручвае паветра далёка не толькі той дзяржавы, якая робіць гэта выпрабаванне. Ступень радыяцыі паветра, вады за апошні час настолькі ўзнялася, што стала непасрэдна пагражаць нармальнаму працяканню жыццёвых функцый чалавечых органаў. Ствараецца такое становішча, калі за злачынствы сучасных вылюдкаў чалавечага грамадства вымушаны будуць расплачвацца многія пакаленні людзей будучыні.

І як не далучыцца да гуманнай і ў той жа час непрымірымай пазіцыі Савецкага ўрада, выказанай у Заяве аб амерыканскіх ядзерных выбухах на вялікай вышыні. Правядзенне Злучанымі Штатамі Амерыкі выпрабаванняў ядзернай зброі на вялікай вышыні можа мець вельмі пагубныя вынікі. Гэта і часовае спыненне радыёсувязі на вялікіх прасторах зямной атмасферы. Гэта і парушэнне нармальнага жыцця раду раёнаў Зямлі, у прыватнасці, стварэнне сур'ёзных перашкод марскому і паветранаму транспарту ў раёне Ціхага акіяна. Гэта і пагроза жыццю касманаўтаў—герояў нашай эпохі, піянераў пранікнення чалавека ў прасторы Сусвету. Гэта і іншыя, працяглыя і часам цяжкія для ўліку новыя з'явы на Зямлі, у прыватнасці, непажаданыя змены надвор'я.

Вось чаму Савецкі ўрад яшчэ раз звярнуўся да ўрада ЗША з заклікам прыслухацца да законных патрабаванняў народаў і ў інтарэсах усяго чалавецтва адмовіцца ад правядзення ядзерных выбухаў на вялікай вышыні, стаўшы на шлях дамоўленасці аб забароне ўсіх выпрабаванняў ядзернай зброі на вечныя часы.

Так, атамная зброя павінна быць пастаўлена па-за законам! Пытанне быць ці не быць вайне народы свету павінны ўзяць у свае рукі. Пара сказаць амерыканскім імперыялістам і ўсім тым, хто не можа расстацца з гэтай смертаноснай зброяй: хопіць здзекавацца з людзей, перашкаджаць іх спакойнай мірнай працы! Перабірайцеся са сваёй ядзернай зброяй на планету падалей ад сонечнай сістэмы! Тут няма вам месца!

Народы свету хочуць накіраваць свае сілы на ўздым свайго дабрабыту, на вызваленне ад каланіяльнага рабства, на пакарэнне космасу. Будучы чалавек-касманаўт павінен бачыць нашу планету з касмічных вышынь ва ўсёй яе красе, квітнеючай і жыццярадаснай!

Падзеі Факты Навіны

Пры Полацкім народным тэатры арганізавана тэатральная студыя. Яна будзе рыхтаваць акцёраў для народнага тэатра. Кіраўніком студыі з'яўляецца малады рэжысёр М. Пташук.

Студыйцы працуюць над першым спектаклем «Чырвоная лінія» В. Сабко.

△

Звыш 200 кніг дала ў карыстанне суседзям пенсіянерка Соф'я Фёдараўна Гулідава. Добры прыклад перанялі і іншыя жыхары дома № 37 па Першамайскай вуліцы горада Магілёва. І вось на кватэры гасціннай гаспадыні паявілася буйная дамавая бібліятэка. Яе паслугамі карыстаюцца больш як сто чалавек.

У гарадах і сёлах Магілёўскай вобласці працуе 350 дамавых грамадскіх бібліятэк.

△

У Чалябінску выступае брыгада артыстаў Беларускай дзяржаўнай філармоніі: Г. Дзідэнка (канферансье), спевакі І. Вішнеўская і А. Самарадаў, цымбаліст І. Шмелькін і іншыя.

Пасля выступленняў у Чалябінску і вобласці беларускія артысты выедуць на гастролі ў Башкірыю.

ГАСПАДАРЫ ЗЯМЛІ

Слаўныя «трыо» сясцёр-даярак —Валя, Зоя і Ніна Татаранкі. Іх стараннем і ўменнем працаваць ганарыцца саўгас «Чэрвякаўскі». Дык хіба толькі саўгас? Увесь Крычаўскі раён!

Фота Г. УСЛАМАВА. (БЕЛТА).

ТВОРЧАЯ СПРАВАЗДАЧА АГІТБРЫГАД

У Гомелі закончыўся абласны агляд агітбрыгад. З творчай справаздачай выступілі 23 лепшыя калектывы раённых дамоў культуры, сельскіх і калгасных клубаў.

Высокую ацэнку журы атрымала выступленне агітбрыгады Рэчыцкага гарадскога Дома культуры. Удзельнікі гэтага калектыву паказалі на аглядзе тэатральную праграму «Рэйд газеты на борце ракеты».

Са змястоўнай, мэтанакіраванай праграмай выступілі на аглядзе калектывы Брагінскага, Жлобінскага, Светлагорскага, Ельскага і іншых раёнаў вобласці.

ЧЫТАЧЫ абмяркоўваюць кнігу

Кніга «У баях за Радзіму» В. Лабанка карыстаецца папулярнасцю ў чытачоў Лепельскай раённай бібліятэкі. Яна расказвае пра гераічную барацьбу партызан Віцебшчыны ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Па просьбе чытачоў па гэтай кнізе бібліятэка правяла канферэнцыю. На ёй выступілі былы сакратар Лепельскага падпольнага райкома партыі В. Качан, былы памочнік начальніка штаба Лепельскай партызанскай брыгады Г. Любаў, былы разведчык В. Хацько і іншыя. Яны расказалі пра тое, як змагаліся савецкія людзі з фашысцкай навалай.

НАСТРОЙВАЮЧЫСЯ НА ПАЗЫЎНЫЯ СУЧАСНАСЦІ...

28 мая. Клуб Саюза пісьменнікаў

«Сёння пра нашы недахопы мы можам гаварыць смела таму, што за плячыма нашага тэатральнага мастацтва ёсць вельмі радасныя і ўсім вядомыя дасягненні, а самае галоўнае — ёсць сілы, рэзервы і магчымасці перамагчы любыя недахопы». Гэтыя словы, сказаныя драматургам К. Губарэвічам ва ўступнай прамове на сумесным пасяджэнні мастацкага савета Міністэрства культуры БССР, прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР і прэзідыума Беларускага тэатральнага аб'яднання, вызначылі асноўную накіраванасць і сэнс размовы пра сённяшні і заўтрашні дзень тэатральнага мастацтва, якая вялася на старонках нашай газеты.

Сілы, рэзервы, магчымасці. Раскрыць і ўсвядоміць іх, каб дзейсна накіраваць на далейшы росквіт сацыялістычнага тэатральнага мастацтва, — гэта галоўны клопат, якім сёння жывуць артысты, рэжысёры, драматургі і крытыкі, кожны, хто прысвяціў сваё жыццё тэатру. Да гэтага накіравана і добразычлівая думка гледачоў, якія таксама прынялі ўдзел у нашай размове і на старонках друку, і на пасяджэнні, што адбылося на мінулым тыдні ў клубе пісьменнікаў. Кожны прамоўца, хто б ён ні быў па прафесіі, гаворачы пра жыццё тэатра, меў на ўвазе перш за ўсё інтарэсы таго, да каго звяртаецца наша мастацтва, — савецкага чалавека, будаўніка камунізма.

Народны артыст СССР Р. Шырма гаварыў аб высокім абавязку мастака вывучаць і адлюстроўваць жыццё народа — яго гісторыю і сённяшні дзень. Ён заклікаў да тэматычнай разнастайнасці ў адлюстраванні шматгранных галін народнага жыцця, да вывучэння культуры народа, якую кожны павінен любіць і шанаваць. Наш народ, як і кожны народ, мудры і працавіты, вызначаецца высокай патрыятычнасцю і гуманнасцю. Ён варты натхнёнага ўслаўлення. Ці заўсёды наша мастацтва спраўляецца з гэтай задачай? Адказваючы на гэта пытанне, Р. Шырма спаслаўся на спрэчкі вакол оперы Ю. Семянякі «Калючая ружа». Кожная опера, сказаў ён, акрамя персанажаў павінна мець галоўнага героя — народ, масу. На жаль, гэтага героя пазбаўлены твор Ю. Семянякі, бо ў ім няма аніводнага хору або песні, такіх, якія б потым са сцэны маглі перайсці ў аўдыторыі і інтэрнаты ВНУ, у жыццё нашай студэнцкай моладзі, пра якое расказваюць кампазітар і лібрэтыст. Падкрэсліваючы сваю думку, прамоўца звярнуўся да класічнай спадчыны опернага мастацтва, у якой хоры заўсёды характарызуюць галоўных дзеючых асоб і адначасова ўвасабляюць сілу, якая рухае ўсе асноўныя дзеянні. Сярод нацыянальных твораў, якія вызначаюцца гэтымі якасцямі, Р. Шырма адзначыў оперы «У пушчах Палесся» А. Багатырова і «Кастусь Каліноўскі» Д. Лукаса. «Гэта — наш культурны капітал і трэба яго выкарыстоўваць», — настойліва заклікаў ён да аднаўлення абедзвюх опер на сцэне.

Вялікай усхваляванасцю і трывогай за сённяшні стан тэатральнага мастацтва было прасякнута выступленне народнага артыста БССР Л. Рахленкі. Дзе прычыны шматлікіх сённяшніх няўдач тэатра? Яны, на думку Л. Рахленкі, — у абыякавасці, якая часам пануе ў адміністрацыі саміх тэатраў і органаў, што кіруюць мастацтвам. Кожны правал спектакля павінен успрымацца з вялікім душэўным болем. Кожная ўдача павінна станавіцца вялікай душэўнай радасцю.

Прыгадаўшы прароцтвы аб тым, што тэатр у спаборніцтве з кінематографам і тэлебачаннем асуджаны на няўдачу, Л. Рахленка назваў іх абсурдам.

— Хіба можа кіно замяніць жывую трапяткую творчасць, жывога акцёра на сцэне? Не! Аднак, — працягвае прамоўца, — мы недзе пераацэньваем сябе, бо глядач часта патрабуе ад нас нечага большага, чым тое, што мы робім цяпер.

Л. Рахленка лічыць, што тэатр павінен вярнуцца да свайго «першароднага», уласцівага толькі яму ўздзеяння на гледача — да паэтычнасці ў творчасці, да гераікі і грамадзянскага подзвігу чалавека, які творыць на сцэне. Толькі такая творчасць — жывая, толькі акцёр, які заўсёды знаходзіцца ў пошуках і гаворыць са сцэны вялікімі думкамі, абагульненнямі — сапраўдны творца. Тое ж датычыць і драматургіі. Трэба пашырыць кола тэм, узняць іх значнасць, удыхнуць у драматургію свежы струмень гераікі. Гаворачы аб магчымай небяспецы сатырычнага ўхілу ў драматургіі, прамоўца заклікае да гераічнага жанра, які выхоўвае ў чалавеку ўзвышаныя пачуцці і глыбокія думкі аб нашай сучаснасці і камуністычнай будучыні.

— Мы ў вялікім даўгу перад сваім народам, — гаворыць Л. Рахленка. — Успомніце гераічныя подзвігі беларускага народа ў гады вялікай Айчыннай вайны. А што напісана пра іх? Адна-дзве п'есы — максімум.

Л. Рахленка, расказаўшы пра трыумфальны поспех спектакля «Канстанцін Заслонаў» на гастролях у Польшчы, выказаў думку аб неабходнасці ўвасобіць на сцэне біяграфіі герояў працоўных будняў, такіх, як старшыня беларускага калгаса «Рассвет» К. Арлоўскі.

Перайшоўшы да разваг аб справах Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, Л. Рахленка раіў не перабольшваць цяжкасцей і не ствараць панікі з тае прычыны, што ў калектыве цяпер не ўсё добра ідзе. У жыцці кожнага творчага арганізма, сказаў ён, бываюць моманты, калі ўзнікаюць нейкія болькі, але гэта яшчэ зусім не азначае, што ўвесь арганізм хворы і нежыццяздольны. За 43 гады існавання ў дзейнасці тэатра, побач з буйнымі дасягненнямі, быў допушчаны рад хібаў. Каб ліквідаваць іх, Л. Рахленка прапанаваў вырашыць наступныя пытанні:

не абмяжоўваць папаўненне трупы толькі выпускнікамі Тэатральна-мастацкага інстытута, стварыць пры тэатры студыю;

у сістэме выхавання будучых артыстаў звярнуць увагу на тое, каб яны рыхтавалі сябе не толькі да выканання тых ці іншых роляў, але і ўсведамлялі, што павінны будуць узяць на сябе місію будаўнікоў тэатра, у які яны прыйдуць пасля інстытута;

пры падборы рэжысёраў не рабіць паспешлівага выбару і памятаць аб ранейшай плённай садружнасці купалаўскага тэатра з майстрамі МХАТ'а;

павысіць адказнасць крытыкі ў ацэнцы творчасці акцёраў, асабліва моладзі — не захвальваць яе першыя поспехі, бо гэта дрэнна адбіваецца на выхаванні.

Палемічным было выступленне драматурга А. Кучара, які асноўную ўвагу звярнуў на праблему станоўчага героя ў тэатры. Згаджаючыся з думкай Ул. Няфёда, выказанай у артыкуле «Герой і час», прамоўца падкрэсліў, што так званая тэорыя ідэальнага героя, якая бытавала ў свой час, недаацэньвала разумнага і чалавечнага савецкага гледача. Дзелячыся сваім вопытам па збіранню матэрыялаў для сцэнарыя аб жыцці легендарнай дачкі беларускага народа Веры Харужай, ён расказаў пра намер уключыць у твор бытавыя дэталі з яе біяграфіі, якія не маюць непасрэднага дачынення да асноўнай ідэі яе гераічнага жыцця. Веру Харужую, сказаў ён, гэтыя факты не скампраметуюць. Яна застанецца героем чыстым, крыштальным, як Чапаеў вышэйшы за ўсіх так званых «ідэальных» герояў.

— Нам шкодзяць дагматыкі, — гаворыць далей прамоўца. — Глядач вельмі цікавіцца сучаснай тэмай, але ён не хоча глядзець многія сучасныя спектаклі, бо ён чакае ад тэатра не ілюстрацый да артыкулаў, прачытаных у газеце. Глядач пойдзе ў тэатр, калі тэатр будзе думаць разам з гледачом, а не даваць гатовыя рэцэпты.

А. Кучар спыніўся на пошуках сучаснага пункту гледжання на мастацкія з'явы і на прабleме новых форм у мастацтве.

Прыгадваючы сваю паленіку з кінарэжысёрам А. Герасімавым, А. Кучар заявіў, што жыццё і знаёмства з новымі мастацкімі творамі прымусілі яго за апошні час перагледзець ранейшую канцэпцыю «спрадвечнай» прыроды чалавечых (і драматургічных) канфліктаў. Адмаўленне ад канфлікту як непасрэднай сутычкі дзвюх процілеглых сіл, лічыць прамоўца, вымушае пазбаўляцца стройнага цэльнага сюжэта. З гэтага вынікаюць пэўныя цяжкасці, але яны не павінны палохаць нас і спыняць нашы пошукі новых выразных сродкаў.

— Наша размова аб тэатры, — гаворыць далей прамоўца, — безумоўна, карысная, нягледзячы на вельмі шырокае кола ўзнятых пытанняў, што не дазваляла глыбока вырашаць кожнае пытанне паасобку. Шмат ёсць цікавага і набалелага, шмат што хвалюе.

Гаворачы пра адставанне тэатра, А. Кучар зазначыў, што няма падстаў гаварыць пра «крызіс». Мы часам перабольшваем. З'явяцца адзін-два добрыя спектаклі, такія, як «Лявоніха на арбіце» ці «Пад адным небам», і ясна становіцца, што ў сапраўднасці ніякага крызісу няма. Спектаклі «Крыніцы», «На хвалях Серабранкі», «Любоў, Надзея, Вера...» таксама сведчаць аб вялікіх магчымасцях нацыянальнага тэатра. Наглядаецца крызіс не ў тэатральным мастацтве наогул, — сцвярджае прамоўца, — а ў пэўных яго галінах, скажам, у рэжысуры.

Спыніўшыся на ўзаемаадносінах паміж рэжысурай і драматургіяй, А. Кучар адзначыў неабходнасць творчага стаўлення пастаноўшчыка да п'есы. Гісторыя сведчыць, што найбольш удалымі аказваюцца тыя спектаклі, у якіх рэжысёр не прытрымліваўся дагматычна і слепа літары твора, а клапаціўся перш за ўсё аб вытлумачэнні яго духу і сэнсу. Аргументуючы сваю думку, А. Кучар спаслаўся на лёс такіх твораў, як «Паўлінка» ў Тэатры Янкі Купалы і «Чужы цень» у Тэатры імя Якуба Коласа. «Прарочылі, — сказаў ён,— смерць спектаклю «Паўлінка» з-за ўмяшання тэатра ў аўтарскі фінал, але яна жыве. Сцвярджалі, што нельга мяняць ніводнай літары ў «Чужым ценю», а жыццё адмяніла ўвесь спектакль. Мы гэта павінны прыгадаць не для таго, каб каго-небудзь папракаць за мінулае, але каб не паўтараць памылак»,— завяршыў сваю думку А. Кучар.

Народны мастак БССР З. Азгур у пачатку сваёй прамовы спыніўся на пытанні спаборніцтва тэатра з кіно і тэлебачаннем, якое было ўзнята Л. Рахленкам. Галоўнае, кажа З. Азгур, каб кожнае з гэтых мастацтваў заставалася самім сабой, прытрымлівалася сваіх спецыфічных сродкаў выразнасці. Тэатр ніколі не аддасць ніводнаму са сваіх сапернікаў галоўнага — жывога чалавека на сцэне. Хіба можа кінаплёнка перадаць каляровую гаму чалавечага твару, якая штохвілінна змяняецца ў залежнасці ад настрою? Гэта непараўнальна ні з чым. Кінематаграфісты на Захадзе (прамоўца прыводзіць у якасці прыкладу адзін з італьянскіх фільмаў) спрабуюць стылізаваць колер, адмаўляюцца ад паўтонаў, імкнучыся да высокага жывапісу. Гэтыя спробы З. Азгур лічыць таксама марнымі, бо колер на плёнцы ніколі не здолее параўнацца з палітрай Рэпіна або Левітана.

Развіваючы свае думкі, прамоўца перайшоў да размовы аб новых формах мастацтва:

— Перш за ўсё трэба думаць аб такой форме, якая б уздзейнічала на гледача, а не задавала яму шарады — што да чаго і як гэта разумець. Трэба заўсёды памятаць пра галоўную мэту творчасці — выхаванне высакароднага чалавека.

(Працяг на 2-й і 3-й стар.)

Свята навукі

Пастанова аб стварэнні Беларускага дзяржаўнага універсітэта была падпісана ў той цяжкі год, калі пад Калінкавічамі Чырвоная Армія вяла баі з бандамі Пятлюры, а на Мінск ішлі палкі белапанскай Польшчы. І як толькі была вымецена ўся гэтая нечысць, — у Мінску пачаліся заняткі універсітэта, які з часам стаў адной з буйнейшых навучальных устаноў краіны. У памяці першых студэнтаў, якія жывуць і працуюць цяпер, захаваліся лекцыі, якія чыталіся ў маленькіх пакоях з выбітымі шыбамі. Захаваліся ў памяці першыя выпускі маладых спецыялістаў. Многія з іх сталі буйнейшымі вучонымі ў розных галінах навукі і тэхнікі, лаўрэатамі дзяржаўнай прэміі. Гэта ім выкладалі, іх выхоўвалі прафесары М. Нікольскі, Ул. Перцаў, М. Кроль, М. Сакалоўскі, В. Пічэта. На кафедры беларускай мовы вялікую педагагічную работу вёў Якуб Колас. А сярод тых, хто атрымаў дыпломы, былі Кандрат Крапіва, Пятрусь Броўка, Пятро Глебка.

Мінула шмат год.

Там, дзе калісьці быў невялічкі будынак вучэбнага корпуса, цяпер вырас студэнцкі гарадок. У лабараторыі і шматлікія аўдыторыі штодзень прыходзяць каля васьмі тысяч юнакоў і дзяўчат. Цяпер універсітэт не толькі ўстанова, якая дае веды і спецыяльнасць. Тут вырашаюцца праблемы ядзернай фізікі, атамнай і малекулярнай спектраскапіі, радыёэлектронікі, хіміі вуглевадародаў, мікрабіялогіі. Толькі за апошнія два гады на кафедрах было выканана студэнтамі звыш 200 навуковых работ. Плённа працуюць вучоныя універсітэта. Пад кіраўніцтвам прафесара Б. Сцяпанава распрацаваны новы метад аналіза працэсу мерсалізацыі. Прафесар М. Паўлючэнка разам з групай супрацоўнікаў зрабіў вельмі важнае адкрыццё. З дапамогаю прафесара І. Некрашэвіча фізікі ўкаранілі на адным з заводаў Масквы новыя метады тэхналогіі і кантролю якасці прадукцыі. Прафесар М. Ларчанка напісаў працу «На шляхах да рэалізму». Прафесар І. Лушчыцкі выдаў «Нарысы па гісторыі грамадска-філасофскай і палітычнай думкі ў Расіі ў другой палове XIX стагоддзя».

Для пленнай вучобы студэнтаў створаны ўсе ўмовы. Лабараторыі тут абсталяваны цудоўнай апаратурай. У сховішчах бібліятэкі каля паўмільёна тамоў кніг. Пакоі інтэрнатаў утульныя, прыгожыя, светлыя. Вольны час каля дзвюх тысяч студэнтаў праводзяць у розных гуртках. А талентаў шмат! Ёсць спевакі, ёсць танцоры, аматары драмы, спартсмены, музыканты, чытальнікі. Далёка за межамі рэспублікі ведаюць харавую капэлу. У яе рэпертуары каля 40 сучасных, старадаўніх народных рускіх і беларускіх песень. Ёсць творы і кампазітараў з краін народнай дэмакратыі. У мінулым годзе капэла пабывала ў гасцях у студэнтаў Эстоніі. Выступалі з канцэртамі універсітэцкія спевакі ў Вільнюсе, Рызе, Маскве.

Беларускі універсітэт — вялікая шматнацыянальная сям'я. Тут займаюцца юнакі і дзяўчаты Беларусі, Украіны, Літвы, Эстоніі, Польскай Народнай Рэспублікі. Летась сюды прыехалі маладыя пасланцы рэвалюцыйнай Кубы.

Днямі ў актавай зале універсітэта адбыўся вялікі вечар, прысвечаны 40-й гадавіне гэтай навучальнай установы. На вечар сабраліся студэнты, выкладчыкі, шматлікія госці Масквы, Кіева, Вільнюса. На свята прыйшоў народны пісьменнік Кандрат Крапіва. Яго вы бачыце на здымку ў сяброўскай гутарцы са студэнтамі філалагічнага факультэта.

К. ІЛЬІН.

Фота Ул. КРУКА.

ЗА ШЭФСКУЮ РАБОТУ

У акруговым Доме афіцэраў адбыўся вечар, прысвечаны вынікам шэфства работнікаў культуры над Узброенымі Сіламі СССР. Вечар арганізавалі Беларускі рэспубліканскі камітэт прафсаюза работнікаў культуры, Міністэрства культуры БССР, Палітупраўленне Беларускай ваеннай акругі і палітаддзел пагранвойск.

Даклад аб шэфскай рабоце сярод воінаў Беларускай акругі зрабіў старшыня рэспубліканскай ваенна-шэфскай камісіі І. Герман.

Затым адбылося ўручэнне пераходнага Чырвонага сцяга ЦК прафсаюза работнікаў культуры калектыву Беларускай дзяржаўнай філармоніі. За актыўную шэфскую работу пераходнымі кубкамі ўзнагароджаны таксама калектывы тэатраў імя Я. Купалы, оперы і балета, аргбюро Саюза работнікаў кінематаграфіі, Саюз пісьменнікаў, Камітэт па радыёвяшчанню і тэлебачанню.

Пазнаёмцеся: член брыгады камуністычнай працы, мантажніца Мінскага радыёзавода Галіна Клімава. Калі ў вашай кватэры стаіць радыёла «Беларусь-59» і вечарамі ў пакоі чуюцца гукі музыкі, успомніце добрым словам і Галіну. Яна вельмі старалася прынесці ў ваш дом радасць.

Фота А. УСЦІНАВА.

Думкі аб эстэтычным выхаванні

ДАЧКА ПРЫНЕСЛА ПАДАРУНАК...

Алег СУРСКІ

На свята Таня, як заўсёды, прынесла маме падарунак — на гэты раз кардонную шкатулку ў выглядзе сэрца, абклееную кветачкамі з паштовак. Таня — трэцякласніца і каштоўнасць яе падарунка ў тым, што яна зрабіла яго сама — у школе на ўроку ручной працы пад кіраўніцтвам настаўніцы. У Тані вочкі блішчалі ад гонару, а маме было крыўдна і за Таню і за яе настаўніцу, і яна нетактоўна заўважыла штосьці пра дрэнны густ.

Але Таня адпарыравала:

— А настаўніца сказала!..

Аўтарытэт настаўніцы непахісны, пярэчыць яму не варта. Але спрачацца трэба! Не з Таняй, вядома, і нават не з настаўніцай. Спрачацца трэба шырэй — аб выхаванні густу ў школе, дома, на вуліцы, аб тым, як важна ўжо з малых год выхоўваць у дзяцей пачуццё прыгожага, уменне адрозніваць сапраўднае мастацтва ад падробкі, вучыць іх, што нельга праходзіць міма пошласці і мяшчанства нават у самых, на першы погляд, нязначных праявах.

Вучаніца трэцяга класа зрабіла пад кіраўніцтвам настаўніцы пошленькую рэч. Здавалася б, гэта дробязь, прыватны выпадак. Магчыма, не вельмі вінавата тут і настаўніца, якую ў інстытуце не навучылі разумець прыгажосць. Проста яна, відаць, даверылася якому-небудзь дапаможніку па ручной працы. Ёсць такія дапаможнікі — па вышыўцы, выпілоўванню, выпальванню па дрэву. Там дадзены ўзоры розных рамак і шкатулак у стылі «ракако» або карцін Шышкіна для вышывання балгарскім крыжыкам. А іх складаюць спецыялісты, зацвярджаюць мастацкія саветы, паважаныя выдавецтвы (у тым ліку і нашы беларускія) выдаюць, а гандлёвыя арганізацыі распаўсюджваюць. Пошласць ідзе ў жыццё ў якасці дапаможніка, ідзе вялікім тыражом. Гэта ўжо не прыватны выпадак!

І тым не менш, як часта праходзіць у нас міма падобных рэчаў, лічачы іх дробязямі.

Узяць, напрыклад, чыста вонкавае адлюстраванне ўсіх тых мерапрыемстваў, якія праводзяцца ў школах як па лініі так званай пазакласнай работы — заняткі ў розных гуртках мастацкай і тэхнічнай творчасці, зборы гербарыяў, вывучэнне гісторыі роднага краю і г. д., так і па лініі работы піянерскіх і камсамольскіх арганізацый.

Лепш ці горш вядзецца гэтая работа, але паказваць яе любяць шырока. У калідорах, залах, класах заўсёды мноства стэндаў, вітрын, плакатаў і насценгазет, каб кожны, хто ўваходзіць у школу, бачыў, так сказаць, на што тут здатны. У школе, дзе вучыцца Таня, падобныя вітрыны — слабасць самога дырэктара, і справа тут пастаўлена на шырокую нагу. Усё ў пазалочаным багеце, масіўныя пастаменты, абклееныя арэхавай фанерай і густа палакіраваныя. Гэтая купецкая напышчанасць — вынік намаганняў дзяцей і школьнага сталяра, які вядзе са старшакласнікамі заняткі па сталярнай справе. Як убога выглядае ўсё гэта побач з мілымі дзіцячымі малюнкамі, звяркамі з пластыліну і засушаным кляновым лісцем, з дзённікамі піянерскіх паходаў, якія з любоўю і наіўнасцю рабілі самі дзеці без якога б там ні было кіраўніцтва!

Эстэтычны густ не даецца чалавеку ад нараджэння. Ён выхоўваецца на працягу ўсяго жыцця, пачынаючы ад уздзеяння на нас звыклых рэчаў быту і канчаючы знаёмствам з вялікімі каштоўнасцямі культуры і мастацтва. Тут аднолькава важна і тое, як выкладаецца ў школе літаратура і мастацтва, і тое, што даведваюцца вучні пра жывапіс і музыку, і, наогул, усё, што фарміруе густ па-за навучальнымі праграмамі. Дзяцей павінны акружаць сучасныя светлыя і радасныя інтэр'еры класаў, дзе рэчы выконвалі б не толькі практычныя функцыі, але і вучылі дзяцей любіць прыгожае.

Сучасная школьная гігіена і эстэтыка даюць вельмі добрыя навукова абгрунтаваныя рэкамендацыі наконт гэтага. Іх можна пачуць на лекцыях, прачытаць у артыкулах, імі кіруюцца архітэктары і мастакі, ствараючы новыя праекты школ.

І ўсё ж бывае яшчэ ў школах казённая, няўтульная абстаноўка. Дзіўна, але дзеці нашы сядзяць за такімі ж грувасткімі, нязручнымі і змрочнымі партамі, за якімі сядзелі мы самі, нашы бацькі і нават дзяды. Чорныя дошкі, невыразнага бруднага колеру сцены, цёмна-карычневая падлога. І непрыгожа, і негігіенічна. А даўно ж існуюць новыя канструкцыі парт — лёгкіх, зручных, у якіх можна рэгуляваць вышыню і нахіл дошкі стала, што вельмі важна для правільнай паставы вучня. Пакрытыя светлымі, прыемнага адцення пластыкамі ці эмалямі, яны прыемна глядзяцца, гігіенічныя. Светлым лідэрынам — недарагім, але трывалым і прыгожым матэрыялам — павінна пакрывацца ў школах падлога. Такая падлога лёгка мыецца, стварае адчуванне прасторы. А дошкі — чаму яны павінны быць традыцыйна чорныя? Таму што на іх пішуць крэйдаю? Але ж можна пісаць і каляровымі грыфелямі на дошках, пафарбаваных у крэмавы ці салатавы колеры. Гэта зберагло б здароўе дзяцей, бо некалькі гадзін у дзень глядзець на белыя літары на чорным фоне — шкодна для вачэй. Пра гэта даўно гавораць урачы.

І ў новых школах Масквы, Ленінграда і іншых гарадоў чорных класных дошак усё менш. Але якія трывалыя яшчэ часам дрэнныя традыцыі, як заядае часта людзей казёншчына!

Здавалася б, таксама дробязь—у 65-й школе горада Мінска класны кіраўнік адправіла дадому другакласніка, які прыйшоў у берэце і кароценькіх штоніках.

— У доўгіх штанах улетку горача, — тлумачылі ёй бацькі. — Ды кароценькія штонікі на хлопчыку прыгажэй выглядаюць, чым доўгія штаны. І берэт прыгажэйшы і зручнейшы за шапку.

Але настаўніца была непахісная.

— У берэтах ходзяць стылягі, — сцвярджала яна. — І ўвогуле гэта не салідна: школа, усё ж такі — установа!

Другакласнік павінен выглядаць салідна! У чыноўніцкай шапцы, мышынага колеру штанах і гімнасцёрцы з бляхаю на папружцы!

Прычым, так разважаюць і ў 4-й школе горада Мінска і ў многіх іншых. Але ж дзіўна: берэт і кароткія штаны — гэта ж новая школьная форма, яна зацверджана Міністэрствам асветы, выпускаецца швейнымі фабрыкамі і прадаецца ў магазінах. Ды што зробіш, калі дрэнныя густы перамагаюць...

Не трэба забываць, што эстэтычнае ўздзеянне абстаноўкі часам не ўсведамляецца чалавекам, але яно тым не менш адбываецца сістэматычна і няспынна і прыносіць, урэшце, вельмі адчувальныя вынікі. Пачынаецца з пошлых рэчаў, казёншчыны, безгустоўнасці ў быце, а канчаецца часам духоўнай збедненасцю, эстэтычнай непісьменнасцю, мастацкай глухатою.

Нядаўна, у час прыезду ў Мінск удзельніцы конкурсу імя Чайкоўскага Крысціян Бійё, класны кіраўнік адной з школ прапанавала сваім выхаванцам — дзесяцікласнікам — схадзіць разам на канцэрт. І як ні паважалі вучні свайго педагога, як ні даражылі дружбаю з ёю (сапраўднай добрай дружбаю, якая нарадзілася ў спрэчках аб мастацтве, у гутарках аб літаратуры, у сумесных паходах на лыжах), вучні здзіўлена паціскалі плячыма і шчыра сумняваліся, ці будзе гэта цікава. А ў чарговай гарачай спрэчцы, што ўзнікла ў сувязі з гэтым, у спрэчцы аб музыцы, высветлілася, што дзесяцікласнікі, увогуле разумныя, развітыя хлопцы і дзяўчаты, зусім не любяць і не разумеюць класічнай музыкі.

«Мы захапляемся джазам, сучаснай рытмічнай музыкай, — сказаў адзін з іх,—а тыя, хто ходзіць на сімфанічныя канцэрты, проста прыкідваюцца, што ім цікава».

Што гэта — невуцтва, душэўная пустата ці проста нейкая юнацкая фронда, свайго роду арыгінальнічанне? На жаль, і тое і другое. І калі гаварыць пра эстэтычнае выхаванне ў школе, дык, вядома, пытанне трэба ставіць шырэй.

Узяць тую ж музыку. Хто і як яе выкладае вучням? Да трэцяга класа — тая ж настаўніца, якая вядзе і асноўныя прадметы. Яна развучвае з дзецьмі песенькі. Потым у IV—V класах ужо настаўнік спеваў вывучае нотную грамату, закладвае асновы музычных ведаў. Усё гэта вельмі добра, раней і гэтага не рабілі. Але што ж далей? Хто і як вучыць школьнікаў разумець музыку, выхоўвае ў іх любоў да яе, як да цудоўнага мастацтва, што робіць чалавека высакародным і духоўна багатым? На жаль, у большасці выпадкаў — ніхто. У старэйшых класах, іменна тады, калі пачынаецца свядомае стаўленне да мастацтва, музыку наогул не выкладаюць. Пазакласныя ж заняткі ў гуртках спеваў і танцаў, як правіла, не даюць належных вынікаў, бо праводзяцца нецікава, сумна. Школьнікі з большай ахвотай вучацца на танцпляцоўках, прытым сучасным, а не бальным танцам.

Сістэматычнае наведванне сімфанічных канцэртаў, праслухоўванне праграмнай музыкі ў суправаджэнні цікавых лекцый, у тым ліку і сучаснай музыкі, і нават рытмічнай, пра якую гаварылася вышэй (а яе зусім не трэба баяцца!), — не стала абавязковым у школах. Нават школьныя фанатэкі з запісамі лепшых узораў музыкі — рэдкасць. А як бы натуральна гучала, напрыклад: «Сёння ў нас на ўроку — праслухоўванне твораў Баха, Грыга ці Чайкоўскага».

Яшчэ горшыя адносіны да выяўленчага мастацтва. Праўда, у школьнай праграме ёсць прадмет — маляванне. Тыя ж настаўнікі малодшых класаў выкладаюць дзецям гэтае маляванне, хоць не маюць спецыяльнай адукацыі. Але справа не толькі ў адукацыі. Ва ўзросце да дзесяці год дзеці часам большыя мастакі, чым дарослыя. Гэта мастакі-фантазёры, і галоўная прыгажосць іх мастацтва ў вынаходлівасці, бязмежнай выдумцы і мілай наіўнасці, з якімі яны адлюстроўваюць навакольны свет. Задача педагогаў—развіць у іх гэтае ўменне фантазіраваць і тварыць, а не вучыць іх правілам малявання. Апошняе спатрэбіцца пазней.

Але настаўніца вучыць правілам: так малюецца яблыка, так — дом, так — кветка. І нават

(Заканчэнне на 4-й стар.).

ПЯТНАЦЦАЦЬ ТАМОЎ ПЕСЕНЬ

Фалькларысты Літоўскай ССР рыхтуюць да выдання 15 тамоў народных песень. У архіве Інстытута літоўскай мовы і літаратуры захоўваецца каля 600 тысяч песень, казак, паданняў, прыказак і анекдотаў. Архіў з кожным днём папаўняецца. Вялікую дапамогу фалькларыстам па збору народных скарбаў аказваюць настаўнікі і студэнты, пісьменнікі і журналісты.

Песні літоўскага народа маюць вялікую і цікавую гісторыю. Адным з першых звярнуў на іх увагу беларускі летапісец Нестар. Літоўскімі дайнамі цікавіліся вучоныя многіх краін свету. «Які наіўны жарт! Што за наіўная прастата!» — усклікнуў Лесінг, пазнаёміўшыся з дайнамі ў літоўскім слоўніку Філіпа Руіка. Вядомы збіральнік народных песень Ёган Готфрыд Гердэр узяў з Руіка некалькі дайнаў для свайго зборніка «Галасы народаў у песнях» (1828. Штутгарт).

Вялікую работу па збору і вывучэнню народных песень правялі літоўскія фалькларысты Л. Рэза, С. Станявічус, браты Юшка. У 1825 годзе выйшлі з друку «Літоўскія народныя песні» Л. Рэза, у 1829 годзе — «Зборнік народных песень» С. Станявічуса, затым пяцітомны збор народных песень братоў Юшка (выдаваўся Казанскім універсітэтам і Расійскай акадэміяй навук). Гэтыя зборнікі выдаваліся і ў Савецкай Літве. У канцы пяцідзесятых гадоў Інстытут мовы і літаратуры Акадэміі навук Літоўскай ССР выдаў новы фальклорны зборнік, пабудаваны на запісах 1944 — 1956 гадоў.

І вось цяпер нашы суседзі прыступаюць да выдання 15-томнага зборніка народных песень. Гэтае багатае выданне будзе мець несумненную цікавасць і для нашых фалькларыстаў і гісторыкаў, для ўсіх тых, хто цікавіцца музычнай і паэтычнай культурай свайго народа.

В. СКІДАН.

Вечар, прысвечаны песняру

«Беларусь мая» — так называўся чарговы літаратурна-музычны вечар, праведзены магілёўскім клубам творчай інтэлігенцыі. Вечар быў прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы. З дакладам аб жыцці і творчым шляху вялікага беларускага песняра выступіла выкладчыца Магілёўскага педагагічнага інстытута, кандыдат філалагічных навук М. Яфімава. Затым адбыўся канцэрт мастацкай самадзейнасці, праграма якога складалася з твораў Янкі Купалы.

МЕЦЬ АДЗІНЫ НАВУЧАЛЬНЫ ПЛАН

Універсітэт культуры працуе ў нашым раёне ўжо трэці год. Цікавасць да яго вялікая. Штогод у аддзяленне Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў паступаюць сотні заяў ад працоўных раённага цэнтра і бліжэйшых вёсак з просьбай залічыць іх слухачамі. Ва універсітэце цяпер займаецца каля 400 чалавек.

Працуе універсітэт культуры і на шклозаводзе «Нёман». Заняткі тут наведваюць больш 200 чалавек.

Сёлета перад слухачамі універсітэтаў выступілі лектар-музыказнаўца Усесаюзнага гастрольнага аб'яднання С. Кулэ, музыказнаўца Белдзяржфілармоніі Л. Аўэрбах, кіраўнік літаратурнай часткі Беларускага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Ю. Гаўрук, рэжысёр студыі «Беларусьфільм» І. Шульман, народны артыст БССР Г. Цітовіч, старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага мастацкага музея БССР мастацтвазнаўца Т. Сцёпіна і іншыя. Быў у нас Тэатр імя Янкі Купалы са спектаклем «Лявоніха на арбіце». Гродзенскі драматычны тэатр паставіў дзве п'есы «Ад шчодрасці сэрца» і «Справа яе жыцця». Выступалі перад слухачамі артысты Белдзяржфілармоніі, Ансамбля песні і танца БССР.

Выступленні вопытных лектараў, майстроў мастацтва, удзельнікаў драмкалектываў пашыраюць культурны кругагляд слухачоў універсітэтаў, павышаюць іх эстэтычныя веды.

Але мне хацелася б не столькі гаварыць пра станоўчыя бакі ў рабоце універсітэта культуры, колькі пра недахопы і патрэбы.

Стварэнне народных універсітэтаў культуры — справа добрая. І ўсе яе ўхваляюць. Але мала хто праявіў клопатаў, каб гэтая, народжаная творчасцю мас форма, як мага больш поўна і мэтанакіравана выкарыстоўвалася ў камуністычным выхаванні працоўных.

Узяць хоць бы пытанне планавання, складання навучальных планаў. У рэспубліцы больш трохсот універсітэтаў. У адных месцах яны аднагадовыя, у другіх — двухгадовыя, а ёсць і трохгадовыя. Праграма складаецца на месцах адвольна, тэмы падбіраюцца з розных крыніц. Пры гэтым цяжка ўлічыць, што запланаваць для першага года навучання, што для другога.

Універсітэты культуры — справа новая. Вопыту складання навучальных планаў мы яшчэ не маем, і куды лепш было б, каб навучальныя планы, хоць бы прыкладныя, прысылаліся нам з якога-небудзь аднаго цэнтра, скажам, з Міністэрства культуры БССР ці з рэспубліканскага Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў.

Неабходнасць гэтага пацвярджаецца і іншай акалічнасцю. Па планах, якія мы самі на месцах складаем, нам іншы раз цяжка падабраць лектара і яшчэ больш цяжка дамагчыся мастацкага суправаджэння, якое б падмацоўвала лекцыю (маецца на ўвазе спектакль, выступленне артыстаў і г.д.) Звоніш у Белдзяржфілармонію, адтуль адказваюць: «Канцэрт можам даць, а лектара на гэтую тэму ў нас няма». Прыкладна такі ж адказ атрымліваем ад абласных і рэспубліканскіх тэатраў.

Трэба сказаць, што і Белдзяржфілармонія і тэатры вельмі неахвотна адгукаюцца на нашы запрашэнні. У раённы цэнтр, у сельскую мясцовасць яны прыязджаюць толькі пасля таго, як звернешся ў Міністэрства культуры ці ў партыйныя органы. А хто ж, як не майстры сцэны павінны памагаць працаўнікам вёскі павышаць свой культурны ўзровень?

Белдзяржфілармонія іншы раз прысылае брыгаду артыстаў з лекцыяй-канцэртам. Але пры гэтым зусім не ўлічваюцца нашы запатрабаванні. Ні з таго, ні з сяго, нават не пытаючыся ў нас, прыязджае ў Навагрудак група артыстаў Белдзяржфілармоніі з лекцыяй-канцэртам «Італьянская і французская опера». Такой тэмы ў нашым навучальным плане не было. Такім жа чынам выйшла і з тэмай «Савецкая опера». Таксама атрымалася і з лекцыяй па выяўленчаму мастацтву. У нашым плане была тэма «Як навучыцца чытаць карціну?», а да нас Дзяржаўны мастацкі музей БССР прыслаў лектара з тэмай: «Рускае выяўленчае мастацтва XVIII стагоддзя».

Праўда, і лекцыі-канцэрты Белдзяржфілармоніі і лекцыі аб выяўленчым мастацтве прайшлі на высокім узроўні і з вялікім поспехам, але наш навучальны план яны ўсё ж парушылі.

І таму, нам думаецца, што планы павінны быць адзіныя. Па іх і трэба рыхтаваць лекцыі-канцэрты, выступленні тэатраў, мастацтвазнаўцаў і накіроўваць іх у раённыя цэнтры, вёскі, рабочыя пасёлкі.

Хацелася б, каб Міністэрства культуры БССР практыкавала правядзенне ў раённых цэнтрах выставак работ мастакоў, наладжвала творчыя справаздачы тэатральных калектываў, работнікаў кінастудыі.

Не павярнуліся яшчэ тварам да народных універсітэтаў культуры пісьменнікі. У нашых універсітэтах яны рэдкія госці. А мы вельмі б хацелі сустракацца не толькі з іх кнігамі, але і з тымі, хто піша іх.

І яшчэ адно невялікае пытанне. Слухачы універсітэтаў культуры выказваюцца за тое, каб ім, пасля заканчэння другога года навучання, давалі на рукі які-небудзь дакумент. Нам думаецца, што да гэтага патрабавання варта прыслухацца.

Ш. ЗАГОРСКІ.

г. Навагрудак.

У нашым сельскім

У гэты дзень на афішах, што віселі ва ўсіх канцах вёскі Залессе, значылася: «Сёння ў сельскім Доме культуры чарговы вусны часопіс «Космас становіцца блізкім».

Да гэтага часу актывісты сельскага Дома культуры і мясцовыя мастакі В. Котаў, Ул. Паберскі ў глядзельнай зале аформілі мантаж «Шлях у космас адкрыты», «Савецкая навука і тэхніка — самая перадавая ў свеце». Бібліятэкарка І. Канапацкая падрыхтавала кніжную выстаўку і бібліяграфічны агляд на тэму «Навука аб будове Сусвету», «Навука і рэлігія аб свеце, у якім мы жывём», а таксама прыгожа аформленыя плакаты аб палёце Юрыя Гагарына і Германа Цітова ў космас.

Першую старонку часопіса «Савецкі чалавек у космасе» прачытаў выкладчык фізікі Смаргонскай сярэдняй школы Л. Радзішэўскі, другую — «Ці магчымы палёт да другіх планет?» — загадчык навучальнай часткі гэтай школы Г. Сідаровіч і трэцюю—«Космас і рэлігія» — інспектар райана В. Крэмез. У заключэнне прысутным быў паказаны навукова-папулярны кінафільм «Першы рэйс да зорак».

Не першы раз мы праводзім такія вечары. Да іх старанна рыхтуемся: па тэме часопіса падбіраем патрэбныя кінафільмы, арганізоўваем кніжную выстаўку і бібліяграфічны агляд, рыхтуем ілюстраваныя плакаты.

Ул. СУРМАЧ,
дырэктар Залескага сельскага Дома культуры.
Смаргонскі раён.

У гэтыя дні ў майстэрнях Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута кіпіць напружаная праца. Студэнты жывапіснага аддзялення заканчваюць для інстытуцкага прагляду свае курсавыя работы — кампазіцыі, карціны, пейзажы.

Фотакарэспандэнт В. Бараноўскі, які наведаў майстэрню інстытута, зняў студэнта-трэцякурсніка В. Цюрына ў час яго работы над жанравай кампазіцыяй «Абедзенны перапынак».

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

НАСТРОЙВАЮЧЫСЯ

З. Азгур уступіў у палеміку з А. Кучарам па пытаннях аб праве мастака гаварыць пра чалавечыя слабасці свайго героя. Гэта, гаворыць прамоўца, зноў-такі можа прывесці да схемы ў абмалёўцы характару сучасніка: трошкі відушчы, на столькі ж невідушчы ці да т. п. Мы павінны арыентаваць гледача на лепшыя пачуцці, выказаныя героямі, бо нам вельмі дарагія тыя, пра каго Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў сказаў, што яны — маякі нашага часу. Трэба змагацца супраць усяго заганнага, аджылага, што перашкаджае руху наперад і гэтак жа палымяна ўслаўляць сілу прыгожага, перадавога.

У заключэнне сваёй прамовы З. Азгур спыніўся на ролі мастака-дэкаратара ў тэатры. Ён адзначыў тры плыні ў тэатральна-дэкарацыйным мастацтве: прынцып інтэр'ернага афармлення, які адыходзіць у нябыт, адкрытая пляцоўка і... умоўны трохкутнік. Спрэчкі паміж прыхільнікамі кожнага з гэтых прынцыпаў беспрадметныя, калі яны не вынікаюць з самога драматургічнага матэрыялу.

Мастакі, адзначае прамоўца, часта ідуць па лініі найменшага супраціўлення — ігнаруюць вобразнасць твора ў імя найбольш зручнай арганізацыі афармлення ў часе і прасторы (кампактнасць і змена карцін). Выступаючы супраць рэцэптаў у гэтай справе, З. Азгур адначасова выказаў незадаволенасць з прычыны адсутнасці тэарэтычна распрацаваных крытэрыяў у ацэнцы работы тэатральнага мастака. Тэорыю падмяняюць спасылкамі на выказванні таго ці іншага аўтарытэта, якія па сутнасці выяўляюць толькі яго асабісты густ. Ці не таму, — гаворыць прамоўца, — і ў Акадэміі мастацтваў, і ў творчых саюзах секцыі тэатральнага жывапісу — самыя слабыя і непрыкметныя ў параўнанні з іншымі. З. Азгур заклікаў узняць ролю мастака ў тэатры. Ён раіў аднавіць добрыя традыцыі рэжысёраў Міровіча і Рафальскага, якія на чытанне кожнай новай п'есы ў тэатры запрашалі мастакоў і скульптараў. Гэта прыносіла вялікую карысць, дапамагала нараджэнню сапраўднага адзінства рэжысёрскага і дэкарацыйнага ладу спектакля, што найбольш моцна выявілася ў такіх пастаноўках, як «Кастусь Каліноўскі», «Кар'ера таварыша Брызгаліна» і іншых.

З кароткай тэмпераментнай прамовай выступіў драматург А. Макаёнак. Ён выказаў пажаданне, каб пасля праведзенай дыскусіі газета «Літаратура і мастацтва» не пакідала асвятляць жыццё вялікай арміі працаўнікоў тэатра і працягвала размову па праблемных пытаннях тэатральнага мастацтва. Трэба таксама больш пісаць пра творчасць акцёраў, друкаваць нарысы і творчыя партрэты.

— У нашых газетах, — гаворыць А. Макаёнак, — наглядаецца хваравітае захапленне футболам і нейкая абыякавасць да мастацтва. Рэдка змяшчаюцца рэцэнзіі на спектаклі, а тое, што друкуецца, часцей за ўсё бывае напісана вельмі ўжо заштампаванай мовай.

А. Макаёнак гаварыў аб тым, што драматургі і крытыкі, вырашаючы праблему героя нашага часу, павінны ўлічваць складанасць чалавечага характару, які не змяшчаецца ў схематычных паняццях. Мне асабіста, калі я саджуся за рабочы стол, гэтыя словы перашкаджаюць у працы.

Сваю прамову А. Макаёнак закончыў рэплікай у адрас Л. Рахленкі, які з апаскай гаварыў, нібыта існуе пагроза запаланення падмосткаў тэатра сатырычнымі і камедыйнымі творамі.

— Дай бог, каб пайшлі касякі сатырычных п'ес, — сказаў прамоўца. — З касяку лягчэй выбраць добрую п'есу. А вось калі з'яўляюцца толькі адзінкі і нават яны з цяжкасцю нараджаюцца, тады вельмі дрэнна працаваць. І калі Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў загаварыў пра сатырычны жанр, значыць у ім адчуваецца неабходнасць, бо сатыра можа быць надзейным памочнікам нашай партыі.

Народны артыст БССР Р. Качаткоў сваё выступленне прысвяціў павышэнню майстэрства ў творчых калектывах.

— Артыст, — сказаў ён, — як і шавец, павінен быць майстрам сваёй справы, і майстэрства яго трэба ацэньваць, зыходзячы з сапраўдных вынікаў, не зніжаючы патрабаванняў.

Р. Качаткоў з абурэннем выступіў супраць руціны ў тэатры, якая шкодзіць справе і дрэнна адбіваецца на выхаванні творчай змены. Адна з праяў гэтай руціны ў тым, што ў тэатрах (у тым ліку і ў Тэатры імя М. Горкага) занядбаны пытанні творчага самаўдасканалення артыстаў. Адзіная форма вучобы, якая існуе, — семінар па пытаннях бягучай палітыкі. Людзі гавораць на іх пра важныя партыйныя рашэнні, але не задумваюцца над тым, да чаго яны нас, мастакоў, абавязваюць. Ці не таму ў калектывах нямала людзей, якіх нельга выкарыстаць у рэпертуары. А яны ж атрымоўваюць немалую зарплату! Трэба выкараняць «далікатнасць» у дачыненні да такой катэгорыі людзей і ў той жа час смела падтрымліваць сапраўды творчыя індывідуальнасці, якія імкнуцца да актыўных пошукаў.

— Шмат якія з нашых няўдач, — працягвае Р. Качаткоў, —вынікаюць з таго, што кожны тэатр жыве неяк паасобку, ізалявана ад іншых. Мы мала сустракаемся, не абмяркоўваем працы адзін аднаго. Чаму б, напрыклад, не пагаварыць канкрэтна пра апошнія сталічныя прэм'еры сезона?

Р. Качаткова хвалююць некаторыя недасканаласці п'есы «Пад адным небам», якую ён лічыць увогуле таленавітым творам. Ён звярнуў увагу на тое, што аўтар не здолеў пераканаўча супрацьпаставіць яркай фігуры Барыса Мякішава сапраўдных герояў нашага часу.

Галоўны рэжысёр рэспубліканскага Тэатра юнага гледача Б. Дакутовіч далучыўся да трывогі Р. Качаткова адносна таго, што ў тэатрах за апошні час вельмі знізіліся патрабаванні да прафесіянальнага ўдасканалення акцёраў і рэжысёраў. Другая бяда тэатраў — у адсутнасці творчага адзінства ў калектыве. Шмат заўваг зрабіў Б. Дакутовіч у адрас тэатральнай крытыкі. Ён прапанаваў пашырыць кола людзей, якія прыцягваюцца да рэцэнзавання спектакляў, даручаць гэта акцёрам, мастакам і рэжысёрам.

Тэатр павінен ісці ў нагу з жыццём. Гаворачы пра гэта, Б. Дакутовіч паставіў пытанне аб тэхнічнай узброенасці тэатра. Мы нават адстаём ад сучаснага быту, сказаў ён. Нашы людзі даўно ўжо ходзяць у вопратцы з сінтэтычных матэрыялаў, а шавецкія цэхі тэатраў не маюць іх і вымушаны шукаць замяняльнікі.

Народная артыстка РСФСР В. Рэдліх сваё выступленне пачала са згоды з прапановаю Р. Качаткова адносна рэарганізацыі тэатральных труп. — Але вырашэнне гэтай праблемы, — гаворыць яна, — гэта толькі палавіна справы. Калі не будзе пастаяннай штодзённай работы з акцёрам, а таксама работы акцёра і рэжысёра над сабой, дык праз паўгода або праз два гады нам давядзецца гэтую рэарганізацыю зноў ажыццяўляць, бо з'явяцца штампы, абыякавасць і прафесіянальная дэградацыя.

— Сёлета, — гаворыць В. Рэдліх, — спаўняецца стагоддзе з дня нараджэння Канстанціна Сяргеевіча Станіслаўскага. Гэты год называюць годам Станіслаўскага. Як жа мы выкарыстоўваем яго невычэрпную спадчыну?

В. Рэдліх з горкасцю паведамляе, што за ўсё сваё творчае жыццё яна мела магчымасць паставіць толькі два спектаклі ва ўмовах, якіх патрабуе сістэма і метад вялікага рэфарматара сцэны. Яны мелі поспех і былі паказаны ў сталіцы нашай Радзімы. — Мне здаецца, — гаворыць В. Рэдліх, — што такія спектаклі (яна працавала над імі па чатыры-пяць месяцаў) трэба мець кожнаму тэатру. Гэта паможа тэатрам захаваць дух творчасці ў сваіх калектывах.

У заключэнне В. Рэдліх заклікала творчых работнікаў да дружбы і творчага ўзаемаразумення.

— Пытанні, якія мы сёння абмяркоўваем,— сказаў драматург А. Маўзон, — маюць вялізарнае значэнне не толькі для драматургіі і тэатра. Гэта — пытанні далейшага развіцця культуры народа, бо тэатр гэта адна з найбольш яскравых і найбольш дакладных візітных картак культуры народа.

— Мы павінны гаварыць толькі тую праўду, якая дапаможа нам рушыць наперад, — працягвае А. Маўзон. — Тэатр перажывае складаны перыяд. Пэўная частка нашых майстроў па шэрагу акалічнасцей пакідае сцэну. Амаль не засталося сапраўды нацыянальных рэжысёраў, якія выраслі і пасталелі ў беларускіх тэатрах. Дрэнна рыхтуецца змена. Дзесьці і штосьці раней было намі прапушчана. Ад агульных размоў пара перайсці да арганізацыйнага вырашэння ўсіх гэтых пытанняў.

Адну з прычын, якія стрымліваюць акцёрскае самаўдасканаленне, А. Маўзон бачыць у адсутнасці перспектыўных рэпертуарных планаў у нашых тэатрах. Кожны акцёр павінен ведаць, што ён будзе іграць праз год ці два, тады ён будзе загадзя рыхтаваць сябе да адказнай задачы. Перспектыўныя рэпертуарныя планы былі б дзейсным стымулам і ў справе далейшага развіцця нацыянальнай драматургіі.

А. Маўзон крытыкаваў газету «Літаратура і мастацтва» за тое, што па-за межамі сённяшняй размовы аб тэатральным мастацтве яна не ўдзяляе належнай увагі тэатру, адгукаецца на яго жыццё, толькі калі з'яўляюцца новыя спектаклі, прычым іншы раз абмяжоўваецца даволі павярхоўнымі рэцэнзіямі. — Я ніколі не бачыў у газеце, — гаворыць А. Маўзон,— артыкула сакратара партыйнай арганізацыі тэатра, старшыні мясцовага камітэта або рэжысёра.

Гаворачы далей аб крытыцы і тэатразнаўстве, прамоўца рэзка крытыкаваў сектар тэатра Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР за тое, што ён аддае перавагу вывучэнню гісторыі і занядбаў сучасныя праблемы.

Заслужаны дзеяч мастацтва БССР Г. Шчарбакоў пачаў сваё выступленне думкамі аб неабходнасці сістэматычнага папаўнення кожнага творчага калектыву новымі сіламі.

— Два геніяльныя чалавекі, — прыгадаў ён Станіслаўскага і Немiровіча-Данчанку, — якія стварылі агромністую глыбу нацыянальнай рускай культуры ў сэрцы Расіі Маскве — Мастацкі тэатр, знайшлі ў сябе грамадзянскую мужнасць на пэўным этапе развіцця МХАТ'а зразумець, што патрэбен звонку прыток свежых сіл, якія пашыраюць кругагляд тэатра. Яны гэта зрабілі. І гэта прынесла вялізарную творчую карысць калектыву.

Абнаўленне творчага складу, свежы струмень бываюць патрэбны не толькі акадэмічным, але і маладым тэатрам. Г. Шчарбакоў з абурэннем расказваў, як на спектаклі «Клоп» у рэспубліканскім Тэатры юнага гледача добра распрацаваны рэжысёрам фінал пастаноўкі быў зведзены на нішто абыякавасцю ўдзельнікаў масоўкі. Абыякавасць забівае мастацтва ў тэатры. Гэта — вялізарная і вельмі сур'ёзная праблема, якая наводзіць на глыбокі роздум.

Ацэньваючы сучасны стан тэатральнага мастацтва і спрабуючы зазірнуць у яго заўтрашні дзень, Г. Шчарбакоў сказаў:

— Наша мастацтва — мастацтва савецкага тэатра ніколі не памірала, а расло, развівалася, набывала самыя разнастайныя формы.

ЮБІЛЕЙ СЕЛЬСКАЙ БІБЛІЯТЭКІ

Споўнілася 35 гадоў з дня стварэння Кракоткінскай сельскай бібліятэкі. Яна была адкрыта ў маі 1927 года па ініцыятыве камуністаў і камсамольцаў-падпольшчыкаў сяла Вялікая Кракотка. Мясцовыя жыхары прысвоілі ёй імя народнага паэта Беларусі Янкі Купалы. У бібліятэцы праводзіліся гучныя чытанні і калектыўнае абмеркаванне кніг, розныя вечары. Адсюль пачыналі шлях па дарогах і хутарах рэвалюцыйныя лістоўкі і газеты.

Фонд бібліятэкі папаўняўся з кожным днём. Праз год тут ужо налічвалася 600 тамоў літаратуры, набытай на грошы, унесеныя мясцовымі жыхарамі. Творы Маркса, Энгельса, Леніна, савецкіх пісьменнікаў былі на асобным уліку і не трымаліся адкрыта на паліцах. Яны выдаваліся тайна.

Улады капіталістычнай Польшчы закрылі бібліятэку. Уся літаратура была канфіскавана, складзена і апячатана. Выбраўшы зручны момант, група найбольш актыўных чытачоў ускрыла мяшкі і выняла найбольш каштоўную літаратуру.

У верасні 1939 года, калі над Слонімшчынай узвіўся чырвоны сцяг свабоды, бібліятэка зноў расчыніла свае дзверы. Упершыню былі выстаўлены тут кнігі, якія расказвалі аб сацыялізме і камунізме, аб жыцці савецкіх людзей.

Пачалася Вялікая Айчынная вайна. Кракоткінцы паклапаціліся аб сваёй бібліятэцы. Частка кніг была раздадзена жыхарам сяла, якія тайна абменьваліся імі паміж сабой. Частка літаратуры трапіла да партызан, а частка схавана.

Пасля перамогі над ворагам бібліятэка перажыла сваё трэцяе нараджэнне. Яе фонды былі не толькі адноўлены, але і пашыраны. Многае зрабіла для камплектавання гэтага ачага культуры літаратурай жонка і друг Купалы Уладзіслава Францаўна Луцэвіч. У фондах бібліятэкі многа кніг з аўтографамі беларускіх пісьменнікаў. Цяпер тут налічваецца каля 8 тысяч тамоў палітычнай, сельскагаспадарчай і мастацкай літаратуры.

У сувязі з 80-годдзем з дня нараджэння Янкі Купалы ў бібліятэцы адкрылася выстаўка «Янка Купала — выдатны беларускі савецкі паэт». Для агляду выстаўлены розныя творы, рукапісы паэта. Экспануецца многа рэдкіх фатаграфій.

ДЛЯ АМАТАРАЎ МАСТАЦТВА

Цікавую кінакарціну «Як ствараецца скульптура» (рэжысёр В. Гранатман, сцэнарый К. Ахтырскага) выпускае на экраны рэспублікі Ленінградская студыя навукова-папулярных фільмаў.

Навукова-папулярны кінафільм «Клічу жывых» (аўтар сцэнарыя Н. Кемарскі, рэжысёр — Ф. Цяпкін) расказвае пра жыццё А. Герцэна.

«Год 1812...» — так назвалі сваю новую каляровую карціну (вытворчасць кінастудыі «Масфанавукфільм») сцэнарыст М. Белакураў і рэжысёр Ф. Блажэвіч. Гэты фільм, зроблены на матэрыяле жывапісных твораў, расказвае пра падзеі Айчыннай вайны 1812 года.

Больш пяці тысяч фатаграфій з пяцідзесяці пяці краін свету было прыслана ўлетку 1961 года на Маскоўскую Міжнародную фотавыстаўку. Аб працоўных буднях простых людзей усяго свету, аб іх барацьбе за мір, за лепшую будучыню расказваюць фотаздымкі, якія гледачы ўбачаць у кінафільме «Вачыма сучаснікаў», створаным рэжысёрам В. Маргенштэрнам па сцэнарыю І. Філімонава.

Вясёлы і імклівы малдаўскі танец. Яго выконваюць многія самадзейныя калектывы рэспублікі. Палюбіўся ён і танцорам Мінскага Палаца культуры прафсаюзаў. З запалам яго выконваюць удзельнікі танцавальнай студыі.

Фота Ул. КРУКА.

Сярод кніг

ЛІРЫЧНАЯ РАЗВЕДКА

Сцяпан ГАЎРУСЕЎ

Калі-небудзь гісторыкі літаратуры адзначаць тую акалічнасць, што паэты нашы, якія прыйшлі ў літаратуру ў першыя пасляваенныя гады, пачалі сваю песню не з праклёнцця і нявер'я, а з жыццесцвярджэння. Еўдакія Лось належыць да іх. У раннім дзяцінстве яна зведала горыч страт і пакуты фашысцкай няволі, але першымі вершамі заявіла аб радасці жыцця, аб радасці працы:

Напэўна, са сталоў бярозак
І снегу зімняга ўсю бель
Сабраў рупліва пры марозах
Маляр стары ў вядро сабе.
. . . .
Смяецца дом усмешкай чыстай,
Такою ж, як і ў маляра.
Той працу скончыў урачыста,
Палюбавацца ёй пара.

Гады роздуму над прызваннем сваіх аднагодкаў надалі вершам паэтэсы яшчэ большую выразнасць і акрэсленасць. Яе лепшыя творы з першага зборніка «Сакавік» (1958 г.) народжаны сапраўдным натхненнем і кранаюць сэрца арганічным спалучэннем маляўнічасці, шчырасці і музычнасці:

Над Звонню—звонь, ля Звоні—
сінь:
Званочкі ладзяць карагоды...
Пад Звонню шапку ў грэчку
кінь —
І шапка ўраз прапахне мёдам!

Еўдакія Лось пазбягае ў сваіх творах прамалінейнасці, эфектнасці і хадульнасці, даверліва дзеліцца з чытачом сваім роздумам і сумненнямі, адкрывае сэрца прыгожаму і добраму. Яе вершы —пераважна лірычная споведзь.

Бясспрэчна, з вышыні сённяшняга вопыту і сама паэтэса лёгка заўважыць неабавязковасць, прыблізнасць, паспешлівасць многіх радкоў, строф і цэлых вершаў, змешчаных у першай кнізе. Але галоўнае ў яе творчых пошуках, бясспрэчна, тое, што яны былі плённыя. У гэтым пераконвае новая кніга «Палачанка».

Зборнік—featured рознапланавы. Тут мы знойдзем бясхітрасную мініяцюру і верш-роздум, апрацоўку іншанароднага фальклорнага сюжэта і лірычную паэму. Спачатку можа нават здацца, што кніга крыху тэматычна стракатая, але прыгледзеўшыся, бачыш цэльнасць аўтарскай задумы. Паэтэса глядзіць на свет вачыма сваёй лірычнай гераіні, зямлячкі-палачанкі:

Я з табою расла,
Ела хлеб травяны і бульбяны,
Я з табою была,
Калі ў лес ты ішла, ў партызаны.

Матывамі маральнай стойкасці і добразычлівасці, самаахвярнай гатоўнасці змагацца за чалавечае шчасце вызначаюцца вершы «Магчыма, што за далеччу, за светам», «Прыйдзі, мой госць», «Белая хустка», «Надзея», «Радасці...». Здольнасць паэтычнага пранікнення ў фальклор іншых народаў праяўляецца ў вершах «Слівы за смецце», «Жонка з журавлінага гнязда», «Песня Нутфулы», «Чалавек». У гэтых творах паэтэса настойліва імкнецца пазбыцца эмпірызму пачуцця, імкнецца да гарманічнага зліцця формы і зместу. Адсюль рытмічная і страфічная выразнасць:

Я хачу цябе ў стэп забраць,
Каб любілі цябе арлы,
Каб умела на домбры іграць
Песні друга свайго Нутфулы...

Праўда, аўтар не заўсёды асцярожна карыстаецца фальклорам, і тады японская казка «Жонка з журавлінага гнязда» па танальнасці нагадвае пушкінскую «Казку пра рыбака і рыбку»:

Жыў калісьці ў хаціне між сопак
Селянін адзінокі і бедны.
Працаваў ад зары да зары ён,
А не меў нават чым
пракарміцца.

Не думаецца, каб паміж рускім і японскім фальклорам існавала такая відавочная блізкасць. Тут арыгінальны сюжэт траціць нацыянальную афарбоўку, ён механічна падпарадкоўваецца завучанаму ўзору.

Буйнейшы твор зборніка — паэма «Гаворыць бессмяротныя», прысвечаная абароне Брэсцкай крэпасці. Пра абаронцаў крэпасці напісана многа, але паэтэса знаходзіць новыя, уласныя штрыхі, каб перадаць напружанасць незабыўных дзён сорак першага года, калі воіны «ў атаку беглі з-пад руін з цаглінамі замест аўтаматаў». У цэнтры твора — эпізод, калі жонка начальніка трэцяй заставы Міхайлава ўзнімае знясіленых воінаў у атаку. Жанчына, што аддала «юнацтва — мужу, мацярынства — дзецям», здолела сапраўды ступіць на п'едэстал гераіні, але ўсё-такі дарэмна аўтар заключае, што яна «свяцейшая ад Жанны з Арлеана». Нічым не апраўдана аналогія, якую праводзіць Еўдакія Лось паміж нашай сучасніцай і самаадданай дачкой французскага народа, якая стала ўвасабленнем духоўнай велічы сваёй радзімы. Намнога больш уражае не кніжная асацыяцыя з гістарычным персанажам, а будзённы, «сямейны» голас Міхайлавай, голас з-пад руін, па якіх праходзіць паэтэса: «Камандавала... слухалі...»!

Еўдакія Лось — паэтэса мяккіх фарбаў, і прыгажосць душэўнага аблічча нашага сучасніка ёй лепш за ўсё ўдаецца перадаць у лірычным плане, без непатрэбных пераведічэнняў і перабольшванняў. Вось як падзявочаму стрымана і сарамліва, з адчуваннем жаночай годнасці гаворыць яна аб неразздзеленым каханні:

Першы позірк, сумненні,
чаканне,
Перамога над страхам—у сне...
Так павольна ішла да кахання,
Што яно абагнала мяне.

У чатырох радках — цэлая карціна, поўная светлага драматызму і яшчэ неасвядомленага адчування, што шчасце ўсё-такі наперадзе. Ці не таму, нібы развіваючы гэты матыў, у другім вершы паэтэса сцвярджае:

Магчыма, што за далеччу,
за светам
Вякуюць шчаслівейшыя, чым я,
А мне і тут, на ўзгорку родным
гэтым,
Смяецца доля слаўная мая.
Я столькі праз яе павандравала,
Што не магу пра тое расказаць.
Я столькі за яе паваявала,
Што не магу заўжды не ваяваць!

Гэта ўнутраная незадаволенасць дасягнутым, гэта няўрымслівасць натуры падказвае паэтэсе радкі, адзначаныя непасрэднасцю светаадчування: «Я магу падбегчы да вясёлкі і рукой праменьчыкі крануць». І прыходзіцца пашкадаваць, што аўтар не заўсёды ўмее спыніцца на высокай ноце і да гэтых дынамічных, пругкіх радкоў па інерцыі дадае аморфную, прыблізную страфу:

Ды навошта ўсё маё уменне
Водар піць, вясёлкі пераймаць,
Калі я з вачэй тваіх праменне
Не магу ля сэрца (?)
утрымаць (?)

Непатрэбнай з'яўляецца заключная страфа і ў вершы «Нечаканы прыход зімы», дарэчы, нядрэнным, якая зводзіцца да сентэнцыі: «Да сцюжы непадрыхтаванай бывае і душа сама». Адвольнае пераключэнне прадметнага плана ў план інтымны выглядае штучным і ненатуральным. Тут Еўдакія Лось не давярае чытачу, стараецца растлумачыць тое, што ён сам лёгка можа зразумець.

Часамі паэтэса захапляецца абстрактнай метафарычнасцю. Тады атрымліваецца, што было з дзедам, які «печ навобмацак зламаўшы»—умоўнасць жыццёвай праўды. Да гэтага раду можна аднесці вершы «Звон залаты», «Хвалі возера», «Чайка». Прычына не ў тым, што аўтар карыстаецца вобразамі, адкрытымі іншымі паэтамі, — прычына ў тым, што яны не асветлены нечаканай паэтычнай думкай. Яны пакідаюць нас раўнадушнымі.

Няправільна сцвярджаць, што названыя недахопы не зніжаюць агульнага гучання кнігі,— зніжаюць. І паэтэсе пад сілу іх пераадолець. Каб пераканацца ў гэтым, варта ўважліва перачытаць новы цыкл Еўдакіі Лось «Блізкае і далёкае» («Полымя» № 3 за 1962 г.).

Чым ён вылучаецца?

Па-першае, крышталізацыяй паэтычнай думкі, па-другое, пашырэннем творчага дыяпазону. У лепшых вершах, гаворачы словамі А. Твардоўскага, нельга нічога «ни убавить, ни прибавить». Многія радкі ў працілегласць ранейшым творам, гучаць афарыстычна: «Праўда, што доля — пільнейшага любіць!». «Як ёй упірацца—без карэння, як калоцца—без іголіцы тонкай». Гэта—новая заваёва, новы рубеж аўтара.

Пра новыя вершы паэтэсы можна гаварыць многа. Але хочацца падкрэсліць адну рысу: ні аб чым яна не гаворыць па-лабавому. Многа пісалася пра мінулае юнацтва і дзяцінства. Гэта—адна з так званых «вечных» тэм. І тым не менш Еўдакія Лось умее шчасліва надаць свайму вершу «Мінула пара дзявочая» ўражанне першаадкрыцця:

Мінула пара дзявочая,
Журбы настае пара...
На танцы ідзе малодшая,
На танцы ідзе сястра.
. . . .
Сястру пазнаюць прахожыя,
Яны
усміхаюцца ёй...
На танцы пайшла прыгожая,
З журбою пайшла маёй.

Некалі Уладзімір Маякоўскі слушна заўважыў, што «тот, кто постоянно ясен, тот, по-моему, просто глуп». І нашаму сучасніку, які пакарае космас і пракладвае падвоблачныя трасы ў гарах, — не забаронены сум. Але гэта не «анегінскі смутак», які абяскрыльвае чалавека. І, па-сутнасці, Еўдакія Лось сцвярджае аптымістычнае, не эгаістычнае стаўленне да жыцця. Яна мае права сказаць, што прымае яго —

якое ёсць,
Каб аддаць —
якое хачу.

Гэта — актыўнасць валявой натуры.

Вышэй гаварылася, што ў вершах «Чайка», «Хвалі возера», «Звон залаты» традыцыйныя тэмы не атрымалі новага аўтарскага асвятлення. Традыцыйная тэма пакладзена і ў аснову верша «Журба кулікоў». Але як далёка сягнула паэтэса наперад! Значыць, справа не ў тым, каб цурацца традыцый ці лічыць каноны, хай сабе і класічныя, недатыкальнымі. Паэт таму і з'яўляецца паэтам, што ён, не парываючы з роднай глебай, з родным фальклорам, здольны даць нешта прынцыпова адметнае.

Паслухайце, як звычайна пачынаецца «Журба кулікоў»:

Я люблю сасновую,
вербную,
Лугавую сваю зямлю...

Варыяцыя гатовай тэмы, і не больш. Але паэтэса, нібы набраўшы паветра ў грудзі, нечакана пашырае матыў: «І люблю Занзібар, і Венгрыю, і містраль, і сірока люблю!» Бачыце, як рассунуліся гарызонты! І зусім натуральна гучыць заключная страфа:

Далячыні пра час не пытаюцца —
Проста клічуць яны заўжды.
Кулікі
дадому
вяртаюцца...
Дык чаго ж бы ім плакаць
тады?..

Плачуць яны таму, што, нягледзячы на неагляднасць убачанага свету, сумуюць па родных мясцінах. І гэта думка выказана як бы ўнутрана, яна ўжо адчуваецца і ў першых радках, і, пульсуючы, мацнее, пакуль, як уздых, не прарываецца ў канцоўцы.

Сталасцю паэтычнай думкі адзначаны вершы «Слачна Анча», «Якая там восень пад небам паўднёвым!», «Адслужыла елка», «Святочнае ранне», «Купалка», «Мар'я». Усе яны народжаны шчырым жаданнем паэтэсы «радасцю ...свет надзяліць».

Еўдакія Лось паспяхова пазбаўляецца мнагаслоўнасці і красамоўства, становіцца больш строгай і ашчаднай у мастацкіх сродках. Яе сённяшняя творчасць — удалая лірычная разведка новых паэтычных плацдармаў.

НА ПАЗЫЎНЫЯ СУЧАСНАСЦІ...

За апошні час у краіне адбыліся найвялікшыя падзеі. Надышла пара, калі трэба перагледзець некаторыя рэчы. Я лічу, што ні адміністрацыйным загадам, ні самай адказнай нарадай усе праблемы вырашыць нельга. Патрэбен натуральны працэс усведамлення ўсяго, што адбылося ў свеце, і нельга гэты працэс пераскочыць адным махам. Мастак павінен клапаціцца аб тым, каб яго творчасць ішла ў нагу з жыццём. Ён павінен быць перш за ўсё камуністам.

Закрануўшы праблему выхавання творчай моладзі, Г. Шчарбакоў заклікаў давяраць ёй адказныя задачы, але не ставіць задач заўчасных і непасільных. Цікавымі былі таксама яго думкі адносна прыроды штампаў, вытокі якіх ён бачыць у павярхоўным знаёмстве мастака з жыццёвымі з'явамі:

— Было на працягу многіх год, калі сядзеў чалавек у Крамлі і гаварыў: вывучайце жыццё, а сам нікуды не ездзіў. І ёсць цяпер чалавек, які сапраўды вывучае жыццё. Я не ведаю, калі ён бывае ў Крамлі, не ведаю, калі ён спіць. Гэта — узорны прыклад усім нам.

Начальнік Упраўлення па справах мастацтва Міністэрства культуры БССР Я. Парватаў падзяліўся сваімі думкамі аб нядаўнім пашыраным пасяджэнні мастацкага савета Міністэрства культуры СССР, на якім былі заслуханы даклады: «Традыцыі і наватарства ў савецкім тэатры», «Аб развіцці камуністычных адносін у грамадстве» і «Вобраз станоўчага героя ў тэатры».

— Шмат з таго, што там гаварылася, перагукаецца з нашай сённяшняй размовай, — сказаў ён. — І прыемна ўсведамляць, што ўзровень нашага сённяшняга абмеркавання высокі, што многія думкі нашых прамоўцаў супадаюць з выказваннямі буйнейшых майстроў савецкага тэатра і драматургіі.

— Пасля XX і асабліва пасля XXII з'езду КПСС, — працягвае Я. Парватаў, — пасля рашучых змен, якія адбыліся ў жыцці нашага грамадства, значна актывізаваліся энергія і творчая дзейнасць савецкіх людзей ва ўсіх галінах, у тым ліку і ў тэатры. І калі мы падыходзім да ацэнкі сённяшняга стану тэатра, трэба быць гранічна аб'ектыўным і захоўваць пачуццё меры. Не трэба перабольшваць свае дасягненні і не трэба кідацца ў паніку.

Гаворачы аб працэсах, якія адбываюцца сёння ў беларускім тэатральным мастацтве, Я. Парватаў адзначыў значны паварот да сучаснай тэматыкі:

— Наш тэатр загаварыў пра чалавека нашага часу, пра надзённыя праблемы, якімі жыве народ. Яшчэ Усесаюзны фестываль 1957 года, які быў прысвечаны 40-годдзю Савецкай улады, праходзіў пад назвамі, большасць якіх гаварыла аб праблемах гісторыі станаўлення Савецкай улады, аб Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайне. Сучасная тэма толькі нейкім краёчкам закраналася нашымі драматургамі і тэатрамі. Сёння сучасная тэма з'яўляецца асновай жыцця тэатра.

Сярод значных твораў аб сучаснасці Я. Парватаў адзначае балет Я. Глебава «Мара», камедыю А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце» ў Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, «Пад адным небам» А. Маўзона і «Выгнанне блудніцы» І. Шамякіна ў Тэатры імя М. Горкага.

Адзначыўшы беспадстаўнасць «прароцтваў» аб адміранні тэатра, Я. Парватаў перайшоў да разгляду цяжкасцей, якія сёння ўзнікаюць перад дзеячамі сцэны.—Наша задача, — сказаў ён,— стварыць найбольш спрыяльныя ўмовы для развіцця сапраўдных талентаў.

Шмат блытаніны ў работу тэатраў і ў творчасць драматургаў унеслі крытыка і эстэтычная навука, якія адстаюць ад жыцця, усё яшчэ знаходзіцца на стадыі старога разумення мастацкіх з'яў. У перыяд культу асобы ад тэатра патрабавалі таго, што яму не ўласціва. Мастацтва павінна сцвярджаць і ўслаўляць нашу рэчаіснасць, нашага чалавека, наша грамадства. На падставе гэтай зусім правільнай думкі ад тэатра няправільна патрабавалася ўслаўляць рэчаіснасць у формах, якія адпавядаюць іншым відам і жанрам мастацтва: араторыя, ода, манументальная скульптура або жывапіс, — дзе ўслаўленне ў самым прамым значэнні гэтага слова ўваходзіць у спецыфіку жанра. У тэатры ж яно павінна ўвасабляцца праз глыбокія жыццёвыя канфлікты, праз раскрыццё складаных душэўных імпульсаў, праз барацьбу чалавечых характараў і светапоглядаў. Тэатр — мастацтва канфліктнае. «Тэорыя» бесканфліктнасці прынесла яму шмат шкоды.

Адной з буйных і надзённых праблем з'яўляецца вывучэнне густаў гледача і ўважлівае стаўленне да іх. У гэтым таксама было зроблена шмат памылак. З аднаго боку, мы бяздумна захвальвалі гледача, гаворачы, што ён самы лепшы, самы адукаваны, самы чулы, а з другога боку, не лічыліся з яго густам, не дбалі аб ім і не аналізавалі, што і чаму яму падабаецца ці не падабаецца. Ацэнкі крытыкі часта разыходзіліся з ацэнкамі гледача і тое, што прызнавалася афіцыйна ўзорам мастацтва, адхілялася масамі, а публіка часам навалаю ішла на пошлыя творы.

Я. Парватаў адзначыў, што на пасяджэнні мастацкага савета Міністэрства культуры СССР адбылася вялікая размова аб праблеме наватарства і ў сувязі з гэтым аб сістэме Станіслаўскага. «Сістэма» — не выдумка вялікага акцёра і рэжысёра. Гэта вынік, падагульненне ўсяго перадавога, што было створана рускім нацыянальным і савецкім тэатрам. Гэтаю школай карыстаюцца цяпер і за рубяжом. Яна з'яўляецца галоўным напрамкам развіцця савецкага тэатральнага мастацтва. Аднак з гэтага зусім не вынікае, што ўсе тэатры павінны падрабляцца пад МХАТ. Няхай расцвітаюць усе прагрэсіўныя напрамкі і стылі.

Сур'ёзныя папрокі зрабіў Я. Парватаў у адрас рэспубліканскага друку, які слаба асвятляе тэатральнае жыццё.

Сваё выступленне прамоўца закончыў словамі з Праграмы КПСС, якія заклікаюць працаўнікоў мастацтва мацаваць сувязі з жыццём народа, праўдзіва адлюстроўваць нашу велічную рэчаіснасць, выкрываць з'явы, якія перашкаджаюць руху нашага грамадства да светлазорнай будучыні.

Аб праблемах сувязі тэатра і драматургіі з народным жыццём гаварыў у сваім выступленні рэжысёр Ашмянскага народнага тэатра П. Дакука. Ён выказаў пажаданне, каб драматургі і дзеячы сцэны часцей арганізоўвалі канферэнцыі гледачоў і творчыя сустрэчы.

— Магчыма, — сказаў ён, — трэба падумаць пра тое, каб паказваць грамадскасці чарнавую работу тэатра, а пасля яе абмяркоўваць. Гэта дазволіла б увайсці ў больш цесны кантакт з гледачом, які паказаў бы нам на недахопы і даў бы шмат каштоўных парад. А чаму б,— працягвае Дакука, — творчаму калектыву, працуючы над п'есай, у якой расказваецца пра жыццё калгаснай вёскі, не выехаць у бліжэйшы калгас ды не папрацаваць разам з калгаснікамі, не вывучыць па-сапраўднаму іх жыццё. Тады б нам не даводзілася часам бачыць на сцэне даярку, якая грацыёзна выходзіць з фермы ў добра наглянцаваных хромавых ботах.

Драматург П. Васілеўскі ў сваім выступленні катэгарычна абвінаваціў ва ўсёй бядзе, якую сёння перажывае тэатр, драматургаў. Параўноўваючы поспех вадэвіля Г. Сцяфанскага «Нячыстая сіла» (ён пастаўлен амаль што ў 70 тэатрах краіны) са сцэнічным жыццём «Залатой карэты» Л. Лявонава (пастаўленай у адзіным тэатры), прамоўца гаворыць, што дрэнная драматургія сапсавала густы гледача.

— Я лічу, што глядач перыяду станаўлення савецкага тэатра, калі ён глядзеў такія творы, як «Каварства і любоў» і адразу пасля спектакля ішоў у бой за новае жыццё, — той глядач наўрад ці пайшоў бы на п'есы Сцяфанскага і ім падобныя.

У заключэнне прамовы П. Васілеўскі звярнуўся да сваіх калег па пяру: трэба пісаць праўду!

На пасяджэнні выступіў міністр культуры БССР Р. Кісялёў.

Не беручы на сябе абавязку падводзіць вынікі размовы аб тэатры, якая вялася на старонках газеты «Літаратура і мастацтва» і ў зале пасяджэнняў, ён адзначыў, што зроблена справа патрэбная і карысная, якая, безумоўна, дасць станоўчыя вынікі.

Р. Кісялёў прапанаваў прэзідыуму мастацкага савета Міністэрства культуры БССР, рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва», Упраўленню па справах мастацтва, Беларускаму тэатральнаму аб'яднанню і секцыі драматургіі Саюза пісьменнікаў Беларусі зрабіць спробу падагуліць вынікі размовы, якая адбылася, і прадставіць на калегію міністэрства свае меркаванні, на падставе якіх можна было б зрабіць пэўныя рэкамендацыі тэатральным калектывам.

— Я не лічу, — сказаў Р. Кісялёў, — што ў нашым дакуменце павінны набыць дакладную фармуліроўку шматлікія творчыя праблемы. Гэта было б немэтазгодна і неразумна, таму што яно скоўвала б творчую волю людзей мастацтва. Трэба асноўную ўвагу звярнуць на арганізацыйныя пытанні, якія патрабуюць свайго вырашэння. А такіх пытанняў узнята шмат. Яны вартыя самай пільнай увагі і вывучэння.

— Я не лічу таксама, — працягвае прамоўца, — што дыскусія на старонках газеты і сённяшні абмен думкамі з'яўляюцца нейкім канчатковым этапам размовы. Маюць рацыю прамоўцы, якія раілі працягваць абмеркаванне праблем тэатральнага мастацтва, канцэнтруючы ўвагу на кожнай з іх паасобку. Гэта дазволіць больш глыбока і ўсебакова выявіць нашы нявыкарыстаныя рэзервы і магчымасці.

Р. Кісялёў горача падтрымаў заклік да развіцця гераічных традыцый у мастацтве, да ўзмацнення грамадзянскіх матываў у творчасці. Гэта дазволіць тэатру заняць адведзенае яму пачэснае месца ў грамадскім жыцці, зробіць яго сапраўдным прапагандыстам вялікіх ідэй камунізма і дапаможа выконваць высокую місію эстэтычнага выхавання сучаснага савецкага чалавека.

Савецкі народ жыве цяпер вялікімі задачамі пабудовы камунізма. Знайсці адпаведныя сродкі, каб уславіць гэты подзвіг, — самы высакародны абавязак кожнага мастака. Трэба пранікаць у глыбінныя працэсы самаадданай працы савецкіх людзей, у псіхалогію іх учынкаў, выяўляць іх характары.

Сярод вялікіх надзённых тэм, якія чакаюць свайго вырашэння, Р. Кісялёў называе тэму барацьбы за мір ва ўсім свеце. Многія нашы пісьменнікі бываюць за рубяжом, яны становяцца сведкамі непасрэдных сутычак прагрэсіўных сіл з сіламі рэакцыі. Яны бачаць, як паводзіць сябе варожы лагер. Яны чытаюць літаратуру, сочаць за міжнароднымі падзеямі. Нашы пісьменнікі ўжо дастаткова ўзброены, каб звярнуцца да гэтай тэмы — у п'есе, рамане або баявым апавяданні, якое пасля магло б быць перакладзена на мову кінематографа.

Выхаванне савецкай моладзі ў духу рэвалюцыйных традыцый — гэта таксама адна з вельмі надзённых задач, якую нельга абыходзіць мастацтву. Моладзь прымае ад нас эстафету будаўніцтва камуністычнага грамадства. Р. Кісялёў заклікаў дзеячоў тэатра і драматургаў прысвяціць моладзі новыя творы, якія з'явіліся б для яе сапраўдным універсітэтам жыцця.

Вярнуўшыся да ўнутрытэатральных спраў, Р. Кісялёў адзначыў беспадстаўнасць сцвярджэння тых, хто палохае тэатр жупелам кіназкрана.

— Аднак, — сказаў ён,— мы не можам не лічыцца з той акалічнасцю, што некаторыя нашы тэатры ў пэўнай ступені трацяць свайго гледача. Трэба дбаць пра тое, каб глядач заўсёды хадзіў у тэатр. А прывабіць яго можна толькі багатым зместам, які прыйдзе на сцэну разам з сучаснай тэмай, з наватарскімі пошукамі яе ўвасаблення. У гэтай сувязі Р. Кісялёў горача падтрымаў тых, хто ўсяляк заклікаў шукаць новае ў мастацтве.

— Рэжысёры, мастакі, акцёры, — сказаў ён, — вось хто павінен забяспечыць рост тэатра. Без іх рашучых пошукаў, без імкнення знайсці ў мастацтве новыя яркія сродкі выразнасці мы будзем па-ранейшаму спрачацца, а тэатры па-ранейшаму будуць адставаць ад жыцця. Таму нам трэба ўсяляк падтрымліваць рэжысёраў тэатра, галоўных і радавых, якія жывуць неспакойным, усхваляваным жыццём.

Шмат увагі аддаў Р. Кісялёў праблеме прафесіянальнага росту акцёраў. Ён назваў прыкрай з'явай тое, што ў тэатрах не наладжана і не арганізавана вучоба.

— Я лічу, —сказаў ён, — што з сённяшняй нашай размовы трэба зрабіць практычныя вывады, арганізаваць як мае быць гэтую справу, выкарыстаць дзеля яе нашы вопытныя кадры.

Р. Кісялёў заўважыў, што кожны з нашых майстроў мог бы падрыхтаваць сабе верную змену, узяўшы творчае шэфства над кім-небудзь з моладзі. Моладзь павінна ўнаследаваць ад старэйшых майстроў іх вялікі вопыт, стаць іх сапраўднымі вучнямі.

— Беларускі тэатр, — гаворыць далей прамоўца, — з'яўляецца адным з пачэсных атрадаў у савецкім мастацтве. Наш абавязак — усяляк развіваць творчую дружбу з вялікім рускім мастацтвам і духоўнай культурай усіх іншых народаў Савецкага Саюза. Гэта зараз справа практычнага ажыццяўлення праграмы Камуністычнай партыі. Трэба, каб на нашых сцэнах усё больш ішло лепшых п'ес драматургаў братніх рэспублік і краін сацыялістычнага лагера, каб аднachасова і нашы лепшыя творы ўсё больш і больш выходзілі на сцэны братніх народаў. Трэба таксама шырока практыкаваць абмен творчымі кадрамі.

У заключэнне Р. Кісялёў спыніўся на пытаннях прапаганды нашага мастацтва, якая мае сур'ёзнае значэнне ў яго развіцці. Крытыкі, музыказнаўцы і самі творчыя работнікі павінны быць аб'ектыўнымі і строгімі ў ацэнцы мастацкіх з'яў. Нельга слабы твор «падаграваць» у друку і рабіць з яго шэдэўр, і ў той жа час трэба ўсяляк падтрымліваць твор, які заслугоўвае ўвагі.

— Прапаганда мастацтва ў друку — важная справа, — гаворыць Р. Кісялёў. — Аднак асноўнымі прапагандыстамі мастацтва з'яўляюцца ўсё ж самі мастакі, іх творчасць, якую бачыць народ. Мы павінны дамагчыся таго, каб наша беларускае тэатральнае мастацтва было вартым нашай вялікай эпохі, пачэсным прадстаўніком вялікай культуры Савецкай краіны.

* * *

«Тэатр павінен удзельнічаць у стварэнні жыцця сваёй сучаснасці», быць «адной з творчых адзінак сярод усіх стваральных сіл краіны». Гэтыя словы вялікага рэфарматара сцэны К. С. Станіслаўскага сёння гучаць вельмі надзённа. Да гэтага імкнуцца нашы артысты, рэжысёры, мастакі, драматургі. Яны ўсведамляюць, што савецкі тэатр здолее апраўдаць сваё прызначэнне толькі пры глыбокім разуменні адказных абавязкаў перад шырокімі масамі, толькі пры ўмове, калі ён «з гэтымі масамі ўдзельнічае ў агульным будаўніцтве і разам з імі расце».

Абмен думкамі, які адбыўся паміж дзеячамі тэатра і драматургамі на старонках нашай газеты і ў час нарады, будзе, бясспрэчна, спрыяць творчаму росту тэатра, паможа яму быць больш актыўным удзельнікам стваральнага жыцця савецкага народа.

РАЗМОВА ПРА ТВОРЧАСЦЬ МАЛАДЫХ

Абмеркаванню творчасці маладых празаікаў было прысвечана чарговае пасяджэнне секцыі прозы Саюза пісьменнікаў БССР. Уступнае слова зрабіў І. Навуменка. У апошнія гады, сказаў ён, у беларускую літаратуру прыйшоў значны атрад здольнай моладзі. На жаль, творчасць маладых празаікаў, на думку дакладчыка, застаецца па-за ўвагай нашай крытыкі. Нават кнігі іх рэцэнзуюцца далёка не заўсёды. А між тым творчасць малодшага пакалення літаратараў патрабуе да сябе самай пільнай увагі і клапатлівага выхавання як з боку крытыкі, так і з боку старэйшых майстроў пяра. Маладыя празаікі, гаворыць далей І. Навуменка, маюць пэўныя здабыткі. Імі напісана нямала цікавых кніг, аповесцей і апавяданняў. Літаратурная моладзь паспяхова спрабуе гаварыць ад імя свайго пакалення, гаварыць аб тым, што сёння найбольш хвалюе іх сучасніка. На жаль, у большасці твораў маладых пераважае маральна-этычная праблематыка. Толькі некаторыя з іх узняліся да стварэння вобразаў сацыяльнага гучання.

І. Навуменка спыніўся падрабязна на творчасці чатырох, найбольш здольных, на яго думку, маладых літаратараў — І. Пташнікава, Ул. Караткевіча, В. Адамчыка і Б. Сачанкі.

У абмеркаванні творчасці маладых прынялі ўдзел пісьменнікі Я. Брыль, Р. Сабаленка, А. Кулакоўскі, І. Грамовіч, Т. Хадкевіч, І. Пташнікаў, В. Адамчык, крытыкі Я. Герцовіч, В. Каваленка, А. Яскевіч, Ул. Юрэвіч, М. Луфераў, Д. Бугаёў, І. Ралько, А. Гапава.

Абмеркаванне творчасці маладых вылілася ў шчырую і прынцыповую гаворку аб шляхах развіцця нашай маладой прозы, аб павышэнні яе агульнага ідэйна-мастацкага ўзроўню, аб набліжэнні яе да сучаснасці.

Калі працуюць абыякава...

ПІСЬМО Ў РЭДАКЦЫЮ

У Акалоўскай сельскай бібліятэцы Плешчаніцкага раёна налічваецца 5 500 тамоў мастацкай, палітычнай, сельскагаспадарчай, навукова-папулярнай і іншай літаратуры.

Як жа багацці бібліятэкі даходзяць да чытача? Як бібліятэка прапагандуе кнігу?

... За сталом у прасторным пакоі, застаўленым стэлажамі, сядзіць маладая дзяўчына. Яна старанна піша справаздачу раённаму аддзелу культуры. У адной з граф ставіцца лічба «228», якая абазначае колькасць чытачоў бібліятэкі. Далей значацца бібліятэчкі-перасоўкі, што працуюць у паляводчых брыгадах і на фермах.

— Ведаеце, як у Пунішчы добра чытаюць кнігі, — пахвалілася загадчыца бібліятэкі Надзя Штанюк. — Тут кніга даведзена да кожнага двара. — І, яна дастае са стала журнал, дзе акуратна адным почыркам запісаны дзесяткі кніг. Унізе стаіць подпіс. Кнігі атрымаў Хадасевіч для бібліятэкі-перасоўкі. Гутарым з ім.

— Што вы? — здзіўляецца ён. — Я не загадваю ніякай бібліятэкай. У мяне і школьнай работы хоць адбаўляй.

— А вы ж распісаліся ў журнале, што атрымалі кнігі ў бібліятэцы?

— Не, — упэўнена гаворыць тав. Хадасевіч.—Гэта няпраўда.

Як высветлілася, выдачы кніг для бібліятэчак-перасовак былі «ліпавыя». Загадчыца бібліятэкі ўмудрылася сваёй рукой падпісацца і за Крэня з вёскі Старынкі, Трухана з вёскі Замошша, Цая з вёскі Малінаўка і іншых, а чытачы, якіх так старанна ўлічвае Н. Штанюк, значацца толькі на паперы.

У бібліятэцы дрэнна пастаўлена прапаганда кнігі. Тут цяжка знайсці рэкамендацыйныя спісы літаратуры. Не праводзяцца агляды навінак літаратуры, канферэнцыі чытачоў. Бібліятэка не мае свайго актыву. Праўда, створан савет бібліятэкі, але толькі фармальна: члены савета ні разу сёлета не збіраліся для абмеркавання работы бібліятэкі, не маюць даручэнняў. Няма нават плана работы на другі квартал. Бібліятэкай не цікавяцца работнікі сельсавета.

— Хіба гэта ўстанова да нас адносіцца? — здзіўляецца старшыня сельсавета тав. І. Пугач. — Няхай раённы аддзел ёю кіруе.

Не так даўно наведала бібліятэку загадчыца Плешчаніцкай раённай бібліятэкі А. Шкуцько. Здавалася, што яна не толькі выявіць недахопы, але на месцы дапаможа арганізаваць справу. Аднак гэтага не здарылася.

М. БЕЛЬСКІ,
супрацоўнік Лагойскай міжраённай газеты «Ленінскі сцяг».

ТЭАТРАЛЬНАЯ ХРОНІКА

НА БЕЛАРУСКАЙ СЦЭНЕ

Днямі Маскоўскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга тэатр імя Ленінскага камсамола пачаў гастролі ў нашай сталіцы. Перад пачаткам спектакля «Сям'я» па п'есе І. Попава дарагіх гасцей горача вітала народная артыстка СССР Л. Александроўская. Яна пажадала тэатральнаму калектыву плённых поспехаў у творчай рабоце. Са словам у адказ выступіў дырэктар тэатра А. Калавітаў. Затым быў паказаны спектакль, прысвечаны юнацтву гадам Уладзіміра Ільіча Леніна. У спектаклі прыняла ўдзел народная артыстка СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі С. У. Гіацынтава, якая выконвае ролю маці Ул. І. Леніна — Марыі Аляксандраўны. У ролі Валодзі Ульянава выступіў артыст В. С. Каровін.

Мінскаму гледачу былі таксама паказаны спектаклі «Наташчын мост» Э. Брагінскага і «Чамадан з наклейкамі» Д. Угрумава.

Спектаклі маскоўскіх артыстаў карыстаюцца заслужаным поспехам. Наперадзе новыя спектаклі, новыя цікавыя сустрэчы з гледачамі.

Сцэна са спектакля «Наташчын мост» у пастаноўцы Маскоўскага тэатра імя Ленінскага камсамола.

Новы спектакль

Да закрыцця сезона Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР імя М. Горкага падрыхтаваў пастаноўку новага спектакля па п'есе Бертольда Брэхта «Мамаша Кураж і яе дзеці». Пастаноўку спектакля і мастацкае афармленне ажыццявіў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР А. Грыгар'янц. Музыка кампазітара І. Тэйтэльбаума.

У спектаклі заняты народная артыстка БССР Г. Абуховіч, заслужаныя артысты БССР І. Лакштанава, А. Шкапскі, А. Шах-Парон, М. Кузьменка, заслужаны артыст РСФСР С. Галуза, народны артыст РСФСР С. Бірукоў, артысты Г. Значкоўская, І. Камароў, В. Шрамчанка, І. Супруненка і іншыя.

На гастролі ў Волгаград

Беларускі дзяржаўны тэатр оперы і балета выехаў на гастролі ў Волгаград. Гледачам горада-героя будуць паказаны спектаклі «Калючая ружа», «Манон», «Кармен», «Чарадзейка».

ПАКАЗВАЮЦЬ АМАТАРЫ

Палац культуры прафсаюзаў Беларусі арганізаваў прагляд спектакляў тэатральнай студыі палаца. Гледачам былі паказаны спектаклі «Калегі» В. Аксёнава і Ю. Стабавай, «Дзеля сваіх блізкіх» В. Лаўрэнцьева. Ідуць таксама спектаклі «Чаму ўсміхаліся зоркі» А. Карнейчука і «Любоў, Надзея, Вера...» П. Васілеўскага. Наш фотакарэспандэнт Ул. Крук зазняў сцэну са спектакля «Дзеля сваіх блізкіх». У ролях: Лізы—медсястра 4 клінічнай бальніцы г. Мінска В. Гумен, Ушакова—удзельнік тэатральнай студыі Э. Дашкевіч, Цімкі—студэнт кааператыўнага тэхнікума П. Юшкевіч.

У БРАТНЮЮ УКРАІНУ

Пасля паказу новага спектакля «Такое каханне» па п'есе чэшскага драматурга П. Кагоута, Магілёўскі абласны драматычны тэатр закончыў свой сезон і выехаў на гастролі ў братнюю Украіну. Ён наведае Станіслаў, Роўна, Луцк і іншыя ўкраінскія гарады.

У час гастролей калектыў тэатра падрыхтуе і пакажа новыя спектаклі: «У сябе ў палоне» па п'есе М. Смірновай і М. Крайндэль, «Без гэтага жыць нельга» па п'есе беларускага драматурга М. Гарулёва.

ПА РАМАНУ ДАСТАЕЎСКАГА

Тэатр імя Я. Коласа паказаў сваю новую работу — спектакль «Злачынства і пакаранне» па аднайменнаму раману Ф. Дастаеўскага. Інсцэніроўка драматурга С. Радзінскага. Спектакль паставіў рэжысёр В. Браганцаў. Мастацкае афармленне А. Свішчава, музыку напісаў кампазітар Д. Крывіцкі. У спектаклі заняты артысты А. Ільінскі, А. Радзялоўская, Н. Фёдарава, М. Бабок, А. Лагоўская.

На здымку — сцэна са спектакля. Парфірый Пятровіч (злева) — арт. А. Трус, Раскольнікаў — арт. Ф. Варанецкі.

Фота С. КОХАНА.

У нашых сяброў

АРЫГІНАЛЬНАЯ ЗАДУМА

Манументальную статую Уладзіміра Ільіча Леніна задумаў выразаць са ствала шматвекавога дуба венгерскі скульптар Іштван Сабо — лаўрэат прэміі Кошута. Велізны ствол дуба дыяметрам у два метры і вагою 60 цэнтнераў скульптар атрымаў у падарунак ад рабочых лясной гаспадаркі вобласці Ноград.

— Мне цудоўны план, — гаворыць скульптар. — Як у Маскве з гранітнага маналіту створана манументальная скульптура Карла Маркса, так я хачу стварыць скульптуру Уладзіміра Ільіча Леніна са ствала магутнага дрэва. Карэнні з'явяцца асновай як сімвал таго, што камунізм укараніўся ў нетрах нашага жыцця.

Іштван Сабо мае намер закончыць работу над статуяй да 1963 года.

ЗАРУБЕЖНЫЯ СТУДЭНТЫ Ў ЧЭХАСЛАВАКІІ

3.000 зарубежных студэнтаў вучацца ў вышэйшых навучальных установах Чэхаславакіі.

Вялікае месца ў навучанні замежных студэнтаў займае універсітэт імя 17 лістапада. Ён названы так у памяць расстрэлу нацыстамі дэманстрацыі пражскіх студэнтаў супраць фашысцкай акупацыі. Ва універсітэце імя 17 лістапада вучацца юнакі і дзяўчаты з 71 краіны свету.

ГУЧАЦЬ МАРЫЙСКІЯ ПЕСНІ

Венгры праяўляюць вялікую цікавасць да культуры блізкіх ім па мове угра-фінскіх народаў. Мовамі гэтых народаў, большасць з якіх жыве ў Савецкім Саюзе, у Венгрыі займаюцца не толькі лінгвісты-прафесіяналы.

Выкладчыкі Саравашскага вучылішча Ласла Дуткан і Дзьюла Сюч нядаўна атрымалі з Савецкага Саюза зборнікі марыйскіх песень і фальклору. Яны пераклалі іх на венгерскую мову. Самадзейны хор вучылішча падрыхтаваў праграму канцэрта марыйскіх песень.

СВЯТА КНІГІ

У Варшаўскім Палацы навукі і культуры адкрыўся VII Міжнародны кніжны кірмаш. У кірмашы прымаюць удзел прадстаўнікі 130 буйнейшых замежных выдавецтваў і фірм, на стэндах выстаўлена 160 тысяч кніг.

Шырока прадстаўлены савецкія кнігі. Свае выданні ў Варшаве дэманструюць дзесяць буйнейшых выдавецтваў СССР. Савецкая экспазіцыя на кірмашы складаецца з 3 500 кніг.

(ТАСС).

З ПЕСНЯМІ да калгаснікаў

Брыгада пісьменнікаў і артыстаў Беларусі выязджала ў калгас імя Ул. І. Леніна Капыльскага раёна.

Паэт Мікола Хведаровіч расказаў калгаснікам пра дасягненні беларускай літаратуры і свае творчыя планы. Адам Русак прачытаў некалькі тэкстаў да новых песень.

Канцэртную частку пачала «Песняй аб міры» народная артыстка СССР Л. Александроўская. Яна праспявала таксама старадаўнія беларускія песні «Прыйшоў на вяселле наш сваток», «Чаму ж мне не пець...» і арыю Кармен з оперы Бізэ. Народная артыстка БССР А. Нікалаева выканала «Цыганскія танцы». Салістка оперы Н. Нікеева праспявала песню «Мая Беларусь», народную беларускую песню «Чабарок», арыі з опер Леанкавала і Дэліба. Перад аўдыторыяй выступае саліст В. Ганчарэнка. Ён спявае песню беларускага кампазітара Ул. Алоўнікава «Дзесьці ў пасёлку». Спевака змяняе народны артыст БССР Я. Палосін, які прачытаў урыўкі з рамана М. Шолахава «Узнятая цаліна», а таксама вершаваны фельетон «Маналог начнога вартаўніка» І. Мея. Артыст Беларускай філармоніі М. Мартынюк выступіў з жартоўнымі музычнымі нумарамі пад назвай «Лясная казка».

Канцэрт адбываўся ў музычным суправаджэнні заслужанай артысткі БССР піяністкі Е. Эфрон.

ДАЧКА ПРЫНЕСЛА ПАДАРУНАК...

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.)

зніжае адзнаку за «адыход ад правіл». Хоць, калі гаварыць сур'ёзна, па такіх «правілах» нічога не малюецца. У выніку замест карысці прыносіцца шкода.

Выкладанне малявання і ў старэйшых класах школы ўсё яшчэ лічыцца другараднай справай. Так! Як ні дзіка, а ў настаўнікаў малявання нават стаўка амаль у два разы меншая, чым, напрыклад, у настаўніка геаграфіі. Вопытныя педагогі малявання, якія б навучылі падлеткаў разумець прыгожае, разбірацца ў мастацтве, і, магчыма, раскрылі б нямала талентаў, цяпер рэдкасць у школах. А сапраўдны мастак у сучаснай школе вельмі неабходны! І поле дзейнасці для чалавека з прафесіянальным мастацкім густам і прафесіянальнымі ведамі вельмі шырокае. Гэта і афармленне «паказальных» вітрын, і азнаямленне вучняў не толькі са «значэннем вобраза Тацяны Ларынай», а і з вобразным ладам жывапісу, скульптуры, архітэктуры.

Магчыма, неабходна нешта змяніць у школьных праграмах. Бо, сапраўды, неразумна, калі знаёмства вучняў старэйшых класаў з мастацтвам абмяжоўваецца толькі агульнымі гістарычнымі даведкамі з раздзелаў гісторыі, прысвечаных культуры тых ці іншых эпох і народаў: «Рэпін нарадзіўся ў такім-та годзе»; «Перадзвіжнікі з'яўляліся прагрэсіўнай плынню ў рускім жывапісу»; «Прадстаўнікі «вялікай кучкі» — таксама прагрэсіўная плынь» і г. д. Пералік твораў, пералік прозвішчаў, назвы тэм, у лепшым выпадку, сацыяльная ацэнка. Але ж усё гэта — элементарныя фактычныя веды, а не эстэтычнае выхаванне. Яны неабходныя для агульнай адукацыі і зусім да месца ў курсе агульнай гісторыі, але імі нельга абмяжоўвацца. Яны не навучаць любіць прыгожыя гукі і фарбы, формы і лініі, не выхаваюць эстэтычнага густу, не пасеюць тых цудоўных зярнят у душах дзяцей, якія дадуць вялікія ўсходы душэўнага багацця, рознабаковага таленту, інтэлектуальнай шырыні.

Калі чуеш сёння несур'ёзныя спрэчкі пра фізікаў і лірыкаў, калі малады, фармальна культурны чалавек раптам заўляе, што захапляецца цудоўнай музыкай Баха ці Скрабіна — прытворства, а жывапіс Пікасо ён, бачыце, «прызнае» (нават у тым выпадку, калі нічога не разумее ў жывапісу наогул, а тым больш у творчасці такога вялікага, цікавага і складанага мастака, як Пікасо), — дык становяцца яўнымі сур'ёзныя недахопы ў важнай справе эстэтычнага выхавання маладога пакалення.

Нядаўна адзін знаёмы расказваў з трывогаю. У яго вырас сын — з паслухмянага хлопчыка ператварыўся ў самастойнага маладога чалавека з шырокімі інтарэсамі і сваімі поглядамі. І раптам бацька даведваецца, што сын цікавіцца імпрэсіяністамі (?!), вывучае жывапіс Гагена, чытае пісьмы Ван-Гога і нават збірае калекцыю рэпрадукцый. Бацька ў трывозе: «А Гаген — гэта не шкодна? Гэта не абстракцыянізм?»

Не, тут не да ўсмешак. Боязь ведаў, боязь адыходу ад традыцыйных, фармальных і часам няправільных тлумачэнняў мастацтва, боязь самастойнага асэнсавання складаных з'яў культуры — вынік таго ж: школа, інстытут не даюць сапраўднай шырокай эстэтычнай падрыхтоўкі. Атрымліваецца нейкі парадокс. У нашай краіне сканцэнтраваны найвялікшыя культурныя каштоўнасці свету, такія скарбы мастацтва, як Эрмітаж, музей імя Рэпіна, музей імя Пушкіна, Траццякоўская галерэя. Чаму ж іх амаль не ведаюць вучні, калі яны не жывуць у Маскве і Ленінградзе ці па шчасліваму выпадку не пабываюць там? Што, гэта вельмі складана і патрабуе вялікіх сродкаў?

Я ведаю, напрыклад, што ў апошнія гады ў школах практыкуюцца экскурсіі, паходы, нават купляецца розны інвентар за кошт сродкаў, што зарабілі самі дзеці, збіраючы металалом і макулатуру або выконваючы заказы прадпрыемстваў у сваіх школьных вытворчых майстэрнях. На гэтыя ж сродкі можна было б паехаць на экскурсію не толькі ў Белавежскую пушчу, але і ў Ленінградскі Эрмітаж. Ды бяда ў тым, што работнікам нават нашага Беларускага музея выяўленчага мастацтва вельмі цяжка ўгаварыць школу прывесці да іх вучняў.

А такія экскурсіі павінны стаць абавязковымі, іх неабходна ўключыць у праграмы. Вопытныя мастацтвазнаўцы і мастакі маглі б у музеях расказваць вучням пра мастацтва па жывых прыкладах, а не адцягнена, абстрактна.

Дарэчы, неабходна ўвогуле зрабіць так, каб жывая сувязь з мастацтвам стала састаўной часткай усяго навучальнага працэсу ў школах. Добра, калі на камсамольскіх сходах ці зборах дзеці вырашаюць правесці культпаход у тэатр ці паспрачацца аб кнізе. Але я ўяўляю сабе і такое: у класе, дзе праходзяць Горкага, у праграму ўключана гутарка рэжысёра тэатра, які ставіў п'есу «На дне». І вось урок вядзе рэжысёр, а, магчыма, і акцёры, і перад класам раскрываецца не толькі фабула п'есы, даюцца не толькі «характарыстыкі» вобразаў. П'еса раскрываецца як мастацтва драматургіі, вучні пранікаюць у тайны творчага працэсу і пачынаюць па-новаму бачыць і разумець тое, што часам нудна зубрылі на ўроках.

Я памятаю, як адзін малады ленінградскі скульптар, пасланы Саюзам мастакоў у падшэфны калгас, прапанаваў старшыні калгаса і дырэктару школы правесці ў класах некалькі ўрокаў. Дзеці здабылі гліну і, затаіўшы дыханне, са здзіўленнем сачылі, як камяк звычайнай рыжай гліны ў руках скульптара ператвараўся ў галаву іх аднакласніка. Яны ўпершыню бачылі не толькі жывога мастака, а сам працэс творчасці і пачулі такое, пра што ніколі не здолеў бы ім расказаць педагог. Урок надоўга застаўся ў іх памяці. Гэта была не завучаная лекцыя, а цікавая гутарка з прыкладамі з нагляднай практыкі.

Жывое мастацтва павінна стаць неад'емнай часткай школьнага выхавання і навучання. Мастацтва мастакоў і архітэктараў, мастацтва акцёраў і музыкантаў павінна ўвайсці ў школьную праграму ва ўсіх сваіх разнастайных формах, пачынаючы ад афармлення школ і канчаючы далучэннем дзяцей да творчасці, да разумення прыгажосці.

☆

У чэрвені гэтага года спаўняецца 150 год з дня бітвы пад Кобрынам паміж рускімі войскамі і войскамі Напалеона. Да гэтай даты беларускі мастак С. Раманаў скончыў карціну (акварэль). На ёй паказаны бой Уладзімірскага пяхотнага палка з саксонскай пяхотай.

Хутка карціна будзе перададзена Кобрынскаму музею імя Суворава.

☆

АДРОДЖАНАЕ МАСТАЦТВА

Наведвальнікі выстаўкі ў Манежы з асаблівай цікавасцю разглядалі карціну, якая адлюстроўвала нацыянальнае свята ў Дагестане. Цікавымі былі не кампазіцыя карціны, не яе сюжэт. Здзіўляла незвычайная квяцістасць фарбаў у спалучэнні з мяккім глянцавым бляскам.

Што гэта за тэхніка? Гэта не масла і не тэмпера. Што ж?

На этыкетцы стаяў надпіс: «Т. В. Хвасценка. Свята ў Дагестане. Энкаустыка».

Энкаустыка... З залаў Манежа гэта слова пераносіла на дзве тысячы год назад, у далёкі антычны свет.

Што мы ведалі пра энкаустыку? Да апошняга часу вельмі нямногае. Сакрэт антычных фарбаў лічыўся назаўсёды страчаным. Старажытныя рымскія аўтары Пліній-старэйшы і Вітрувій паведамляюць, што фарбы гэтыя рабіліся на воску і прымяняліся ў расплаўленым стане. Гэты спосаб пісьма гарачымі васковымі фарбамі і называўся энкаустыкай.

Гадзінамі мы стаім у музеях перад грэчаскімі статуямі і заўсёды думаем аб тым, што, напэўна, і антычны жывапіс быў такі ж цудоўны, як і скульптура. Бо пра цуды антычнага жывапісу складзены легенды. Вы чулі легенду пра коней Апелеса, убачыўшы якіх іржалі жывыя коні? Ці пра вінаград Зеўкіса, дзяўбсці які зляталіся ашуканыя птушкі? Карціны гэтыя ў старажытнасці цаніліся так высока, што, напрыклад, той жа Зеўкіс не прадаваў сваіх рэчаў, а дарыў як вельмі каштоўныя. Але гэтыя вельмі каштоўныя творы мастацтва зніклі бясследна. Адзіным узорам энкаустычнага жывапісу, што дайшоў да нас, з'яўляюцца так званыя «фаюмскія партрэты». Амаль за дзве тысячы год фарбы не страцілі яркасці. Сучасны масляны жывапіс недаўгавечны, таму адрадзіць энкаустыку — значыць даць мастацтву фарбы на стагоддзі.

Над раскрыццём тайны энкаустыкі і працаваў доўгія гады савецкі мастак Васіль Веніямінавіч Хвасценка. Яму ўдалося многае. Цяпер дачка мастака, малады жывапісец Таццяна Хвасценка, працягваючы справу бацькі, дамаглася яшчэ больш значных вынікаў.

Мы былі ў яе майстэрні.

Па выгляду яна нічым не адрозніваецца ад майстэрні звычайнага жывапісца. Мальберт з пачатай карцінай, пэндзалі ў вазах, палотны, складзеныя ў штабелі і развешаныя на сценах. Большасць карцін напісана на сюжэты рускіх казак. Тут Берандзей, скамарохі, гусляры, сюжэты з пушкінскіх казак — сапраўдны маляўнічы феерверк. Нават недасведчаны глядач заўважыць, што энкаустыка валодае куды больш яркімі колерамі, чым масляны жывапіс.

Знаёмства з Таняй Хвасценка пачынаецца з пытання:

— Пасля вашага бацькі ў вас застаўся сакрэт энкаустыкі?

— Уласна, ніякага сакрэту ў мяне няма. Рэцэптура фарбаў апублікавана і можа быць выкарыстана кожным. Уся цяжкасць заключаецца ў знаходжанні правільных суадносін рэчываў, што складаюць фарбу. Для прыгатавання фарбы бярэцца пігмент (фарбавальнае рэчыва), воск, дамарава смала і адбелены ільняны алей. Усё гэта гатуецца разам, і атрыманая маса скочваецца вось у такія палачкі.

На стале насыпана кучка гатовых фарбаў; з выгляду яны нагадваюць каляровыя крэйды. Я бяру адну такую палачку і праводжу па паперы — застаецца тлустая сонечная пляма.

Таня паказвае энкаустыку практычна. Яна ўключае маленькі электрапрас, які замяняе палітру, і на яго плоскасці плавіць фарбы. Потым яна змешвае іх і, выбіраючы патрэбны тон, пачынае працаваць, наносячы мазкі лязом брытвы — тут патрэбна тонкая і гнуткая сталь.

Працягваючы працаваць, мастак бярэ электрапаяльнік — аказваецца, можна наносіць мазкі і гэтым інструментам. Дарэчы кажучы, само слова «энкаустыка» паходзіць ад грэчаскага «выпальваю». Мы цяпер гаворым пра мастака: «Ён напісаў», а грэкі гаварылі: «Ён выпаліў».

Сочачы за тым, як працуе мастак, я падумаў, што гэтая тэхніка — вельмі працаёмкая справа. Нездарма старажытныя называлі энкаустыку «цяжкім родам жывапісу». Тут даводзіцца апрацоўваць кожны мазок, літаральна шліфаваць яго. Калі карціна напісана, яе трэба аплавіць паяльнай лямпай ці электражароўняй — тады фарбы шчыльна злучацца з грунтам, а карціна атрымае ўласцівую энкаустыцы глянцавітасць.

У практычных адносінах энкаустыка незамянімая: гэтай тэхнікай можна пісаць на любым грунце. На мармуры, шыферы, цэменце, цэгле — гарачым спосабам, на палатне, кардоне — халоднымі васковымі фарбамі, разведзенымі на шкіпінары.

А калі вынесці энкаустыку з майстэрні мастака? Не трэба рабіць далёкіх прароцтваў, каб зразумець, што пры такой універсальнасці энкаустыка павінна шырока выкарыстоўвацца ў манументальным жывапісу. Калі ўлічыць велічны размах будаўніцтва ў краіне, лёгка прадбачыць, якія магчымасці ў энкаустычнага жывапісу. На самай справе: энкаустыка яркая, квяцістая і валодае цудоўнымі дэкаратыўнымі якасцямі, яна прыгодная для ўнутраных і вонкавых роспісаў. Але самае галоўнае ў тым, што энкаустыка практычна вечная: на яе не дзейнічае ні вільгаць, ні шкодныя прымесі гарадскога паветра... Нездарма ж будынак Палаца Саветаў — збудаванне, разлічанае на стагоддзі, мяркуюць упрыгожыць энкаустыкай.

П. ГОЛУБЕЎ.
(АДН).

ІХ НОРАВЫ, ІХ МАРАЛЬ

Факты з зарубежных газет і часопісаў

З ВЕНІКАМ У РУКАХ

Карціна на даху рыначнага павільёна ў горадзе Парамус (штат Нью-Джэрсі) будзе вышынёй у 15 метраў і шырынёй у 60 метраў. Яе кошт складае 250 тысяч долараў. Пры стварэнні карціны мастак ужывае своеасаблівы метад. Стоячы на лыжах з венікам у руках, ён павольна з'язджае па спецыяльным памосце. Па дарозе мочыць венік у спецыяльны бачок з фарбаю, што рухаецца побач з ім на асаблівым вазку, і наносіць на карціну асобныя дэталі. «Маю карціну будзе відаць за некалькі кіламетраў», — з гонарам заявіў мастак карэспандэнтам.

«Ліберасьён».

ЗАБОЙСТВА ДЗЕЛЯ ЗАБАВЫ

14-гадовая школьніца з горада Коньерс (штат Джорджыя) Даратэя Брэнфард прысуджана да пажыццёвага зняволення за ўдзел у зверскім забойстве двух братоў Дугласа і Томі Гендэрсан. На следстве высветлілася, што Даратэя Брэдфард разам са сваім сябрам вырашылі праверыць, ці хопіць у іх сілы волі забіць каго-небудзь. У якасці ахвяры яны намецілі трох хлопчыкаў, але аднаму з іх удалося выратавацца.

«Драпо руж».

ЛІТАРАТУРА ДЛЯ МОЛАДЗІ

У ФРГ налічваецца каля 30 тысяч афіцыйных і неафіцыйных бібліятэк, у якіх асноўнай літаратурай з'яўляюцца коміксы з маляўнічым апісаннем жыцця злачыннага свету. Нягледзячы на ўстаноўленую нядаўна цэнзуру, многія выдаўцы і ўласнікі бібліятэк знаходзяць шляхі, каб абысці закон. Праведзеная ў мінулым месяцы праверка бібліятэк у Гамбургу выявіла каля 2 000 назваў коміксаў.

«Кёльнер штадт анцайгер».

САМААБАРОНА ШАФЁРАЎ

Паколькі бельгійская паліцыя бяссільная ў барацьбе з рабаўніцтвам і забойствамі шафёраў таксі, амстэрдамскія шафёры арганізавалі курсы па вывучэнню японскай самаабароны джыу-джытсу. Спецыяльныя выкладчыкі трэніруюць шафёраў у аваладанні прыёмамі барацьбы ва ўмовах кіравання машынай. Шафёры вучацца вызваляцца ад пятлі з дроту, якая звычайна накідваецца на шыю шафёра з задняга сядзення, ад накіраваных пісталетаў і нажоў. Адзенне шафёраў падбіраецца такое, каб давала магчымасць лягчэй выкручвацца ад нападнікаў. Чаравікі павінны быць на тоўстай каўчукавай падэшве, каб добра было ўпірацца нагамі ў час барацьбы ў машыне.

«Фольксштымe».

НЕДАПЛАЦІЎ

Судовыя ўлады Калабрыі завялі справу па абвінавачванню аднаго з жыхароў гэтага горада ў забойстве буйнага банкіра — палюбоўніка яго жонкі. На следстве высветлілася, што некалькі год назад было заключана пагадненне, па якім муж уступаў банкіру сваю жонку за 570 фунтаў стэрлінгаў у год. За апошнія 12 месяцаў банкір выплаціў мужу толькі 400 фунтаў стэрлінгаў і адмовіўся плаціць больш. Гэта і з'явілася прычынай забойства.

«Морген».

«ЗНЯВАГА РАСАВАЙ ГОДНАСЦІ»

Пасля хвалі арыштаў прыхільнікаў міру сярод неграў у Олбені (ЗША) мясцовая турма для каляровых аказалася перапоўненай, і 250 неграў былі змешчаны ў турму для белых. У гэты час там знаходзілася 47 крымінальнікаў, галоўным чынам узломшчыкаў і злодзеяў. Белыя арыштанты заявілі ўладам калектыўны пратэст супраць «знявагі іх расавай годнасці» і патрабавалі забраць ад іх неграў ці вызваліць іх саміх. Паколькі іншага памяшкання для арыштаваных неграў не было, улады выпусцілі на свабоду ўсіх 47 белых арыштантаў.

«Вохенпост».

НЕ ХАПАЕ ПАЛІЦЫІ

У Англіі за апошнія 12 месяцаў рэзка павялічылася колькасць абрабаванняў банкаў, нападаў на аўтамабілі, якія перавозяць грошы, і на інкасатараў магазінаў. Каб папярэдзіць падобныя напады, паліцыя рэкамендуе банкаўскім і гандлёвым служачым трымаць у строгай тайне ўсе шляхі і спосабы перавозкі грошай. Паліцыя нядаўна павялічыла свае штаты на 1.200 агентаў, але гэтага вельмі мала для барацьбы з узрослай злачыннасцю. На думку паліцэйскага ўпраўлення, неабходна яшчэ не менш 2500 агентаў.

«Дэйлі уоркер».

УЗРОСТ НЕ ПЕРАШКОДА

38-гадовая Фларэнс Дзьюкс заваявала званне чэмпіёна свету па твісту сярод асоб старэйшых за 35 год. Яе рэкорд складае 31 гадзіну 50 мінут. Гэта на 38 мінут больш, чым папярэдні рэкорд, устаноўлены Хелен Ногр, маці чатырых дзяцей.

«Ліберасьён».

ЯНКІ Ў ЕЎРОПЕ

За апошні час пачасціліся сутычкі ваеннаслужачых акупацыйных войск з нямецкім насельніцтвам. У Аугсбургу на вуліцы адзін з амерыканскіх салдат без усялякай прычыны стукнуў немца бутэлькай па галаве, праламаўшы чэрап. У Рэгенсбургу п'яны амерыканскі салдат кінуўся з нажом на наведвальнікаў рэстарана. Двое немцаў дастаўлены ў бальніцу ў цяжкім стане. Мясцовая паліцыя выкрыла рад выпадкаў, калі салдаты заманьвалі непаўналетніх дзяўчынак у казармы і гвалцілі іх.

«Морген».

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры— 3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 13142

Друкарня выдавецтва «Звязда».